

OSLOMET

OSLOMET

Lisa Soland Bråthen

«Fortell meg mer om det»

En studie om avdekking av vold og seksuelle overgrep blant
førskolebarn i avhør på barnehuset

Masteroppgave i Sosialfaglig Barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo Vår 2022

Hovedveileder: Ragnhild Klingenberg Røed
Biveileder: Miriam Sinkerud Johnson

Forord

Det å skrive en masteroppgave har vært litt av en prosess. Først og fremst har det vært utrolig lærerikt, spennende og gøy. I tillegg har det følt overveldende og til tider helt håpløst. Nå er jeg utrolig stolt av et ferdig produkt, som jeg kan kalle mitt. Det har vært noen lange intensive arbeidsdager og jeg har vært glad for at døgnet inneholder 24 timer, men jeg kom i mål- og det takket være en rekke flotte, dyktige og hjelpsomme mennesker.

Først og fremst ønsker jeg å takke Gunn Astrid Baugerud og Miriam Sinkerud Johnson for at jeg fikk muligheten til å være en del av «Barneavhør prosjektet». Jeg er svært takknemlig for at jeg fikk ta del i deres forskningsprosjekt, og for at dere trodde på meg. I tillegg setter jeg stor pris på at dere har vært fleksible og imøtekommende i mine spørsmål rundt plotting av data og oppgaven for øvrig, samt at dere har tatt dere tid til å lese igjennom oppgaven og kommet med tips og rettelser. En spesiell stor takk til min dyktige, hjelpsomme og snille veileder Ragnhild Klingenberg Røed. Takk for at du har veiledet en til tider «hodeløs» student, kommet med tips, oppmuntrende ord, pushet og heiet på meg. Takk for at du har svart på mine mange mails og for at du har tatt deg tid til å lese igjennom oppgaven min utallige ganger. Også for at du fikk meg til å besøke Barnehuset i Sandefjord for å se hvordan praktiseringen av barneavhør foregår. Jeg setter enorm stor pris på alt du har lært meg om barneavhør- feltet, hvor du er utrolig kunnskapsrik. Igjen, tusen takk for at dere alle har motivert meg og hjulpet meg i mål med min masteroppgave. Sluttresultatet hadde ikke vært det samme uten dere.

Til slutt ønsker jeg å takke familie og venner for oppmuntrende og støttende ord. At dere har heiet på meg, har gitt meg motivasjon og tro på at jeg kan. En særlig takk til min roomie, bestevenn og medstudent Ingeborg, for middager på skolen, gåturer, latterkramper, støttende ord, hjelp og tårer. JEG ER I MÅL!

Oslo, 16. mai 2022

Lisa Soland Bråthen

Abstract

Disclosure of child abuse is a complex phenomenon that receives extensive attention in the quest of facilitating earlier disclosures promoting protection and treatment services. In this study, different disclosure patterns are examined in a sample of 100 forensic interviews of children aged three to six years (Mean = 56.91 months; SD = 8.71, range = 39-75 months, 58% girls and 42% boys), where all the children disclosed physical and/or sexual abuse during the investigative interview. Specifically, the study aims to investigate preschool- aged children's disclosure patterns and associated factors such as gender, age, type of abuse (violence or sexual abuse) and the child's relationship to the suspect. Related to pattern, where in the interview disclosure takes place, which interrogation questions lead to disclosure, and which questions are asked after the disclosure (interview behavior) are analyzed.

The study is a sub-project of a larger national study called the «Barneavhør prosjektet». The sequential interviews were conducted in the period 2015-2017 and were performed at one of Norway's 11 Barnahus. All investigative interviews were carried out according to the Sequential Interview Model (SA), by specially trained police officers with continuing training in questioning particularly vulnerable groups. Using a quantitative research approach, interviews were coded according to internationally recognized coding methods and data analyzed in the computer program SPSS, version 27.

Analysis of the interviews show that most direct questions were asked before (48%) and after (58%) disclosure. Then 32% suggestive-, 10% closed- and 10% open- questions were asked in advance of the child's first disclosure. At the same time, the preschool children continued to tell new relevant information in question-answer - interactions (turns) 1-2 (26%), 3-9 (53%), 10-14 (11%) and 15 and beyond (10%) during the interview, after the first disclosure. 24 of the children also disclosed spontaneously early in the interrogation, although most of the children had a intra-familial relationship to the suspect.

Keywords: disclosure, preschool children, sequential interviews, violence and sexual abuse.

Sammendrag

Avdekking av overgrep mot barn er et komplekst fenomen som får omfattende oppmerksomhet med formål om å fremme tidligere avsløringer og for å øke kompetanse blant beskyttelses- og hjelpetjenester. I denne studien undersøkes ulike avdekkingsmønstre i et utvalg på 100 undersøkende intervjuer av barn i alderen tre til seks år (gjennomsnitt = 56,91 måneder; SD = 8,71, range = 39-75 måneder, 58 % jenter og 42 % gutter), hvor alle barna avslørte fysiske og/eller seksuelle overgrep under avhøret. Formålet med studien er å undersøke førskolebarns avdekkingsmønstre i sammenheng med faktorer som kjønn, alder, type overgrep (vold eller seksuelle overgrep) og barnets relasjon til overgriper. Samtidig se på hvor i intervjuet avsløring skjer, hvilke avhørsspørsmål som fører til avdekking og hvilke spørsmål som blir stilt rett i etterkant av avdekking (intervjuatferd).

Oppgaven er et delprosjekt av en større nasjonal studie kalt «Barneavhør prosjektet». Kvantitativ forskningsmetode er brukt i analysearbeidet. De sekvensielle intervjuene ble gjennomført i perioden 2015-2017, på et av landets 11 barnehus. Alle avhør ble gjennomført etter den Sekvensielle avhørs- metoden (SA), av spesialtrent politi med videreutdanning i avhør av spesielt sårbare grupper. Avhørene ble kodet etter internasjonale anerkjente kodemetoder og analysert i dataprogrammet SPSS, versjon 27.

Analyser av avhørene viser at det ble stilt fleste direkte spørsmål både før (48 %) og etter (58 %) avdekking. Deretter ble det stilt 32 % suggestive-, 10 % lukkede- og 10 % åpne spørsmål i forkant av barnets første avsløring. I tillegg fortsatte førskolebarna å fortelle ny relevant informasjon i spørsmål- svar- interaksjon (turn) 1-2 (26 %), 3-9 (53 %), 10-14 (11 %) og 15 og utover i avhøret (10 %), etter barnets første avsløring. 24 av barna avslørte også spontant tidlig i avhøret, selvom flesteparten av barna hadde en nær relasjon til overgriper.

Nøkkelord: avdekking, førskolebarn, sekvensielle avhør, vold og seksuelle overgrep.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
ABSTRACT	II
SAMMENDRAG	III
1.0 INTRODUKSJON	1
1.1 ET SAMFUNNS- OG FOLKEHELSEPROBLEM.....	1
1.2 FØRSKOLEBARN SOM UTSETTES FOR VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP.....	3
1.3 RELASJON TIL OVERGRIPER.....	4
1.4 AVHØR OG AVDEKKING AV VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP MOT FØRSKOLEBARN.....	5
1.5 RELEVANS FOR BARNEVERNSELTET.....	6
1.6 TIDLIGERE FORSKNING PÅ AVHØR AV BARN I FØRSKOLEALDER.....	8
1.7 PROBLEMSTILLING.....	10
2.0 KUNNSKAPSSTATUS OG TEORI	12
2.1 BARN SOM VITNER.....	12
2.2 BETYDNINGEN AV FØRSKOLEBARNES KOGNITIVE OG SOSIALE UTVIKLING I AVHØR.....	14
2.2.1 <i>Førskolebarns hukommelse</i>	15
2.2.2 <i>Språkutvikling blant førskolebarn</i>	16
2.3 SPØRSMÅLSTYPER I AVHØR AV BARN.....	17
2.4 SUGGESTIBILITET.....	19
2.5 TILRETTELAGTE AVHØR.....	20
2.6 AVHØRSMETODER SOM ANVENDES I DAG.....	21
2.6.1 <i>Den dialogiske samtalemetoden (DSM)</i>	22
2.6.2 <i>Sekvensielle avhør med førskolebarn</i>	23
2.7 OPPLÆRING AV POLITIET OG DERES PRAKSIS I AVHØR AV FØRSKOLEBARN.....	24
3.0 METODE	27
3.1 UTVALG.....	27

3.2 SEKVENSIELLE AVHØR.....	27
3.3 AVHØRERE	29
3.4 KODINGSPROSEDYRER.....	29
3.5 INTERVJUSPØRSMÅL	29
3.6 RESPONSER FRA BARN.....	32
3.7 AVDEKKING	34
3.8 ETISKE OVERVEIELSER.....	34
4.0 RESULTATER	35
4.1 UTVALG FORDELT PÅ ALDER OG KJØNN	35
4.2 BESKRIVELSER AV DET TOTALE UTVALGET	36
4.3 AVDEKKING FORDELT PÅ «TURNS»	37
4.4 AVHØRSSPØRSMÅL STILT I FORKANT AV FØRSTE AVDEKKING	38
4.5 AVHØRSSPØRSMÅL STILT I ETTERKANT AV FØRSTE AVDEKKING	39
4.6 ANTALL TURNS MED NY UTFYLLENDE INFORMASJON ETTER AVDEKKING	39
4.7 AVHØR HVOR BARNET AVDEKKER VOLD OG SEKSUELLE OVERGREP SPONTANT	40
5.0 DISKUSJON	42
5.1 AVHØRSSPØRSMÅL STILT I FORKANT OG ETTERKANT AV FØRSTE AVDEKKING	43
5.1.1 Direkte spørsmål.....	43
5.1.2 Suggestive spørsmål.....	45
5.1.3 Lukkede spørsmål.....	47
5.1.4 Åpne spørsmål.....	49
5.2 BARNETS EVNE TIL Å FORTELLE NY RELEVANT INFORMASJON ETTER AVDEKKING	51
5.3 FAKTORER KNYTTET TIL SPONTAN AVDEKKING	53
5.4 FØLGER DAGENS PRAKSIS FORSKNINGSBASERTE RETNINGSLINJER?	57
6.0 BEGRENSNING VED STUDIEN	60
7.0 OPPSUMMERING.....	61
8.0 FREMTIDIG FORSKNING	62
LITTERATURLISTE	63

1.0 Introduksjon

1.1 Et samfunns- og folkehelseproblem

Vold og seksuelle overgrep mot barn er et alvorlig samfunnsproblem, og et av våre største folkehelseproblemer (NIM, 2022, s. 7; Nordanger & Braarud, 2017, s. 75; Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 40). Å utsettes for vold og overgrep er et brudd på grunnleggende menneskerettigheter (EMK, art. 2, 3 & 8; FNs barnekonvensjon, art. 19 & 34). I FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen - BK) artikkel. 19 fremheves barnets rett til å ikke bli utsatt for vold og seksuelle overgrep fra foreldre eller andre omsorgspersoner. Konvensjonen pålegger staten å treffe egnede lovgivningsmessige, administrative og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barn mot alle former for fysisk og psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, deriblant seksuelt misbruk fra omsorgspersoner. BK art. 34 handler spesifikt om å beskytte barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk. Vold og overgrep mot barn strider også imot bestemmelsene i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). I henhold til at både art. 2 (retten til liv), art. 3 (retten til fravær av tortur, nedverdiggende og umenneskelig behandling) og art. 8 (retten til privatliv) skal verne alle mennesker mot inngrep i deres psykiske og fysiske integritet.

Eksposering for vold og overgrep kan føre til betydelige fysiske og psykiske problemer (Prop. 12 S, 2016- 2017, s. 7). Forskning viser at barn som har vært utsatt for vold og seksuelle overgrep i barndommen, har større sannsynlighet for å utvikle alvorlige senskader. Det kan identifiseres med økt risiko for selvskading, rusmisbruk, selvmord, kriminalitet, relasjonsvansker, dårlig fysisk og psykisk helse og tidlig død, sammenlignet med barn som ikke har vært eksponert for vold og seksuelle overgrep (Anda et al., 2006; Chen et al., 2010; De bellis et al., 2002; Dube et al., 2003; Edgardh & Ormstad, 2000; Fergusson et al., 2008; Hankin & Abela, 2005; Kia-Keating et al., 2010; Kilpatrick et al., 2003; Kristensen & Lau, 2011; Maniglio, 2009; Moran et al., 2004; Nordanger & Braarud, 2017; Norman et al., 2012; Putnam, 2003; Seltsmann & Wright, 2013; Teicher & Samson, 2016; Thoresen & Hjemdal, 2014; Tyler, 2002).

Norge er uten tvil et foregangsland i arbeidet mot skadelige oppvekstbetingelser. Dette reflekteres i gode nasjonale handlings- og tiltaksplaner på feltet, deriblant tiltaksplanen «en god barndom varer livet ut» (BLD, 2014). Samtidig viser undersøkelser at virkeliggjøringen av en «nullvisjon», er langt unna (Nordanger & Braarud, 2017, s. 25). Satsingen om å bekjempe og avdekke vold og overgrep mot barn har derfor de siste tiårene stått høyt på den politiske dagsorden, både nasjonalt og internasjonalt. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom ulike handlingsplaner og offentlige utredninger (f.eks. NOU 2017: 12; Prop. 12 S, 2016- 2017). Imidlertid har et av de viktigste tiltakene for å forebygge og bekjempe vold og seksuelle overgrep i Norge, vært opprettelsen av Statens Barnehus (Politidirektoratet et al., 2016, s. 3).

Formålet med Statens barnehus er å sikre at barn og andre særlige sårbare grupper som kan ha vært utsatt for vold og seksuelle overgrep, og hvor forholdet er politianmeldt, ikke utsettes for unødige belastninger. Dette i forbindelse med politiavhøret, samt at barn skal få god og koordinert oppfølging. Barnehusene skal sikre en mer helhetlig og samordnet ivaretagelse av barnet i ett og samme hus, med ulike instanser og etater involvert. Eksempelvis barnevern, politi og jurister. Dette skal bidra til å redusere behovet for at barnevitnet må fortelle sin historie flere ganger (Gamst, 2017, s. 48-50; Politidirektoratet et al., 2016, s. 7). Følgelig kan hovedoppgavene til Statens Barnehus anses å være gjennomføring av tilrettelagte avhør, medisinske undersøkelser, oppfølging og behandling, koordinering av tverrfaglige og tverretatlige instanser, samt fagutvikling (Politidirektoratet et al., 2016 s. 7).

I løpet av året 2020 ble det i Norge gjennomført totalt 5128 tilrettelagte avhør av barn under 16 år på et av landets 11 barnehus. Av disse var 794 avhør gjennomført som sekvensielle intervjuer, hvor 459 (58%) var utført med barn under seks år. Barnehuset i Oslo hadde flest gjennomførte sekvensielle avhør med et totalantall på 97 avhør, deretter kom Barnehuset i Moss og Sandefjord (Politidirektoratet, 2020, s. 12- 15). Tallene fra Statens barnehus sin årsrapport (2020) viser at forekomsten av vold og overgrep mot barn dessverre er et betydelig faktum i dagens samfunn. I tillegg er det grunn til å tro at det er store mørketall i

antall saker som anmeldes, sammenlignet med den reelle forekomsten (Holthe et al., 2016, s. 39; Kripos, 2016, s. 8). Bekjempelse av fenomenet er derfor en av de viktigste samfunnsoppgavene, som bidrag til at barnekonvensjonens forpliktelser oppfylles (BLD, 2014, s. 9).

1.2 Førskolebarn som utsettes for vold og seksuelle overgrep

Førskolebarn (0-6 år) anses å være en særlig sårbar gruppe for å bli utsatt for vold og seksuelle overgrep. Dette kan identifiseres med en rekke kontekstuelle, motiverende og utviklingsmessige barrierer som kan være med på å forsinke barns avsløringer (Magnusson, 2017, s. 200). Begrepet avsløre vil heretter bli brukt sammen med at barnet avdekker eller forteller om vold og seksuelle overgrep. Mindre sannsynlig er det også at førskolebarn avslører overgrep, i forhold til eldre barn (Herskowitz et al., 2005, s. 1213; Leach et al., 2016, s. 84- 87). Tidligere forskning har identifisert en rekke potensielle faktorer som kan bidra til å utsette barns avsløringer, både i og utenfor avhør (Bruck et al., 1995; Goodman- Brown et al., 2003, Herskowitz et al., 2005; London et al., 2005; Smith et al., 2000; Sjøberg & Lindblad, 2002a). Overgriper kan bruke bestikkelser og inngå avtaler om hemmelighet, i tillegg true med vold eller andre negative konsekvenser som strategi for å hindre barnet i å fortelle (Kripos, 2016; Lamb et al., 2008; Magnusson et al., 2017; Schaeffer et al., 2011).

For eksempel så Magnusson med kolleger (2017) på hvilke barrierer som kunne påvirke barns fortellinger om vold og seksuelle overgrep. I 17 av 57 saker ble hemmelighet identifisert som den største barrieren ved at gjerningsmannen hadde bedt barna om å holde overgrepene hemmelig. Et mindre antall saker ble identifisert med barns skam og skyldfølelse, samt lojalitet overfor gjerningsmannen. I tillegg til å ikke bli trodd, språk- og verbale vansker og frykt for å opprøre omsorgspersonen. Til tross for at forskerne viste at lojalitetsaspektet ikke var den største barrieren (Magnusson et al., 2017), har andre undersøkelser identifisert barnets lojalitet og avhengighet av voksenpersoner som en sentral barriere for barnet i å avsløre (Borgen et al., 2011, s. 13; Paine & Hansen, 2002; Schaeffer et al., 2011).

Barn kan selv velge å skjule sine opplevelser fordi de føler på skam, skyldfølelse, frykt for å ikke bli trodd eller er bekymret for konsekvensene (Aas & Andersen, 2017; Blasbalg et al., 2020; Lyon, 1995; Lyon, 2002; Magnusson et al., 2017; Saywitz et al., 1991; Sjøberg & Lindblad, 2002a). Følgelig kan de utviklingsmessige barrierene knyttes til barns troverdighet, pålitelighet, ferdigheter i alders- og utviklingsperspektiv samt hukommelse, noe som har stått sentralt innenfor forskningsfeltet de siste tiårene (F.eks. Hershkowitz, et al., 2012; La Rooy et al., 2011; Orbach & Lamb, 2007; Saywitz et al., 2017). Det er ikke alltid slik at førskolebarn er klar over at vold og seksuelle overgrep er ulovlig. Ettersom de ikke har noe å sammenligne sine opplevelser med (London et al., 2005, s. 208; Sjøberg & Lindblad, 2002b, s. 313).

1.3 Relasjon til overgriper

Relasjonen mellom overgriper og barnet står sentralt i å forstå hvorfor overgrepene holdes skjult. Overgrep er som oftest utført av en med betydningsfull relasjon til barnet. Det kan være en forelder, slektning eller en annen viktig person som barnet er avhengig av i sin hverdag (Holthe et al., 2016; Kripas, 2016, s. 27; Søftestad, 2018, s. 49). Noe som utgjør at overgriper representerer både en trussel og en primær omsorgsperson. Følelsene barnet har overfor overgriper kan være komplekse og forvirrende. De kan være preget av frykt, sinne, avhengighet, lojalitet og kjærlighet (Søftestad, 2005). Derfor handler seksuelle overgrep mot barn om konkrete overgrepshandlinger, *og* om relasjonen mellom overgriper og barnet.

Relasjonsperspektivet kan utgjøre en fare for kontinuerlig overgrep, da barnet ofte lever i en hverdag preget av potensiell fare (Søftestad, 2008, s. 52-53; Søftestad, 2018, s. 49). Flere undersøkelser antyder at jo nærmere relasjon den utsatte har til overgriper, desto større er risikoen for psykiske helseproblemer (Arata, 1998, s. 68; Gamst, 2017, s. 106). Overgrep og vold i hjemmet vil skille seg fra andre traumatiske hendelser, da den grunnleggende tryggheten barn som oftest har til sine omsorgspersoner blir brutt. Slike hendelser representerer en særlig belastning. I tillegg kan det antas å være vanskeligere for barn å fortelle om overgrep dersom de utføres av en som er i barnets nære familie (Alaggia et al., 2019; Borgen et al., 2011; Elliott & Briere, 1994; Goodman- Brown et al., 2003; Hanson et al.,

1999; Kogan, 2004; London et al., 2005; Sauzier, 1989 Sjøberg & Lindblad, 2002a; Smith et al, 2000). Relasjonsperspektivet anses å være et sentralt moment for å forstå hvorfor noen barn har utfordringer med å fortelle om traumatiske hendelser de er utsatt for, og vil tas med videre i drøftingen.

1.4 Avhør og avdekking av vold og seksuelle overgrep mot førskolebarn

I saker hvor det foreligger anmeldelse eller mistanke om overgrep mot barn, er det politiets ansvar å gjennomføre avhørene på barnehuset. Dette ved bruk av standardiserte godkjente intervjuprotokoller, som Den dialogiske samtale metoden (DSM) eller ved Sekvensielle Avhør (SA). Sistnevnte anvendes i avhør av særlig sårbare grupper, deriblant førskolebarn. SA-metoden anbefaler åpne og fokuserte spørsmål for å innhente mest mulig informasjon fra barnet (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015; Langballe & Davik, 2017, s. 170). Begrepene avhør og intervju, vil bli brukt om hverandre videre i oppgaven.

Barns uttalelser om vold og seksuelle overgrep er viktig for om etterforskningen fører til avdekking eller ikke. Begrepet avdekking (disclosure) kan i en slik kontekst anses som første gang barnet forteller om hendelsen til noen andre. Dette kan være til et familiemedlem, en venn eller til en offentlig ansatt (Smith et al., 2000). Avdekking handler om å bryte en hemmelig overgrepsrelasjon mellom barnet og overgriper, og gjøre den kjent for andre (Søftestad, 2008, s. 17). For noen barn er avsløring av overgrep en prosess, og ikke en hendelse (Carnes, 2000, s. 21). Noe som er forsøkt å ta hensyn til i avhørsmetodene, ved innlagte pauser og vurderinger om å utføre flere avhør (Langballe & Davik, 2017). Noen barn kan imidlertid fortelle om sine opplevelser umotivert, uten å ha blitt stilt noen spørsmål rundt den mistenkte hendelsen. Dette kan kategoriseres som spontan avdekking, og er når barnet plutselig forteller om hendelser som ikke er kjent for noen andre. Spontan avdekking kan også være dersom barnet blir stilt et generelt spørsmål, og derav forteller saksrelaterte detaljer om hendelsen med en gang (Søftestad, 2008). I sammenheng med denne oppgaven er det viktig å poengtere at spontan avdekking vil drøftes for i en avhørskontekst.

Barn som derimot ikke avdekker kan fordeles i to grupper; barn som ikke vet å avdekke, og barn som ikke ønsker å avdekke (Faller, 2016, s. 125). Førstnevnte gruppe kan omfatte barn som blant annet mangler kunnskap om seksualitet, og derav ikke vet at overgrep er feil og straffbart. I tillegg kan barn ha utfordringer med å forstå avhørssettingen. Den andre gruppen omfatter barn som forsøker å unngå ytterligere negative konsekvenser, ikke ønsker å bry andre eller er bekymret for fremtiden dersom de forteller noen om overgrepene. I tillegg kan sistnevnte gruppe ha blitt opplært til å ikke snakke med fremmende, eller blitt manipulert til å holde det hemmelig (Faller, 2016, s. 125-127).

Det er gjennom flere undersøkelser forsøkt å finne ulike avsløringsmønstre, og hva som kan knyttes til fremmende og hemmende faktorer (F.eks. Augusti & Myhre, 2021; Hershkowitz et al., 2005; Lamb et al., 2006; Leach et al., 2016; Lemaigre et al., 2017; London et al., 2005; Magnusson et al., 2017; McElvaneya et al., 2020; Smith et al., 2000). Deriblant viser funnene at forsinket, og til og med mangel på avsløring av seksuelle overgrep i barndommen, ikke er uvanlig. Dette kan knyttes til faktorer som barnets alder, kjønn, type overgrep og varighet, samt relasjon til overgriper. Dessuten hevder Leach med kolleger (2016) at avsløringsraten blant førskolebarn er lavere enn hos barn i skolealder. Noe som samsvarer med tidligere forskning (Hershkowitz et al., 2005). Dette er bekymringsverdig da førskolebarn anses å være en særlig sårbar gruppe, og risikoen for gjentatte overgrep kan øke (Goodman- Brown, 2003, s. 2).

1.5 Relevans for barnevernsfeltet

Det har lenge blitt forsket på hvilke spørsmålstyper i avhør av barn som anses å være «beste praksis- standarder». Dette for at barn skal fortelle om sine vonde erfaringer og opplevelser, slik at overgrepene avdekkes og stoppes. Forskning innenfor feltet har ført til at vi i dag har større kunnskap om barns forutsetninger og begrensninger i avhør (F.eks. Augusti & Myhrea, 2021; Baugerud et al., 2020; Davik & Langballe, 2013; Hershkowitz et al., 2005; Lamb et al., 1998; Leander, 2010; McElvaneya et al., 2020; Powell, 2020).

For barn som er utsatt for vold og seksuelle overgrep, har barnevernet en sentral rolle. Barnesamtalen som benyttes til undersøkende samtaler i norsk barnevern, er basert på samme samtalemodell som anvendes i avhør av barn (Gamst, 2017). Barnevernet har et viktig ansvar for å sikre at barn og unge som lever under skadelige forhold, får hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (bvl §1-1). Derigjennom antas oppgaven å ha relevans ved å styrke kunnskap om barns avdekkingsmønstre av vold og seksuelle overgrep. Det kan føre til at flere barn som blir utsatt for vold og/eller seksuelle overgrep, blir oppdaget og får hjelp så tidlig som mulig. Samtidig kan det bidra til at man på best mulig måte legger til rette for at førskolebarn får fortelle fritt og uten avbrytelser, noe som kan styrke deres vitneutsagn i videre saksgang. Avdekkingsmønstrene skal ses i sammenheng med ulike faktorer som hvordan kjønn, alder, type overgrep (vold eller SO) og om relasjon barnet har til overgriper påvirker når i avhøret barnet avdekker. I tillegg skal det undersøkes hvilke avhørsspørsmål som har sammenheng med barnets avsløring.

Mishandling av barn kan assosieres med forsinket avsløring og barrierer for avdekking (Lemaigre et al., 2017). Dette understreker viktigheten av at barnevernsansatte bør ha god kunnskap om ulike forskningsbaserte samtalemetoder, som for eksempel DSM og SA-metoden. Økt kunnskap, bred, god og profesjonell etterforskning, samt kunnskapsrike og engasjerte fagpersoner på alle nivåer i straffesaksjeden anses som nødvendig for at mest mulig opplysninger i saken skal frembringes (Davik & Langballe, 2013, s. 20). Studien antas også å ha relevans da den er blant de første i Norge til å undersøke avdekkingsmønstre rettet mot førskolebarn.

Praktiseringen av barneavhør i Norge har de siste årene blitt kritisert. Dette fordi intervjuer av førskolebarn som er utført etter SA-metoden viser seg å ikke utgjøre noen bedre kvalitet, selv med bruk av spesialtrente politiavhørere (Baugerud et al., 2020, s. 661). I tillegg identifiserte Riksadvokaten i 2021 en del feil og mangler i politiets avhørsmetodikk og forberedelsesfase. Dette rettet seg mot tilrettelagte avhør av de yngste barna der SA-metoden benyttes, og i saker hvor alle barn som var avhørt hadde en relasjon til overgriper (Riksadvokaten, 2021, s. 26- 28). Kritikken viser et stort behov for forbedring av den norske

avhørspraktiseringen. Derigjennom antas studien å kunne bidra med ny empirisk kunnskap om avdekking i saker med førskolebarn. Samtidig kan den gi informasjon om det norske politiet følger retningslinjer i anbefalte avhørsmetoder.

1.6 Tidligere forskning på avhør av barn i førskolealder

I løpet av de siste tiårene har flere omfattende feltstudier og eksperimentelle studier vist at åpne spørsmål i avhør med barn, fører til mer korrekt informasjon i barnets svar (her: respons). Et eksempel på et åpent spørsmål kan være «*fortell alt fra da du var på hyttetur med onkel*». Både nasjonale og internasjonale studier deler en universell enighet om «beste praksis- intervjuer», hvor et av kjerneelementene er narrativ praktisering (Baugerud et al., 2020; Benson & Powell, 2015). Dessuten viser studier at svarresponsen er tre til fem ganger mer informativ ved bruk av åpne spørsmål (Hershkowitz et al., 2007; La Rooy et al., 2015). Det frarådes derfor å bruke ja/nei spørsmål og suggestive spørsmål i avhør, særlig med de yngste barna da de er mer påvirkbare. Suggestive spørsmål introduserer informasjon som barnet ikke selv har nevnt tidligere, for eksempel ved at avhører har fått informasjon om at noen har slått barnet, dermed spør avhører «*det var mamma som slo deg, var det ikke?*». Følgelig anses ja/nei- og suggestive spørsmål som risikable å spørre førskolebarn, fordi det øker sannsynligheten for feilaktig informasjon (Langballe & Davik, 2017, s. 167 & 177; Lamb et al., 2007, s. 1).

Hershkowitz, Horowitz og Lamb utførte i 2005 en nasjonal studie i Israel. Studien undersøkte hvilke trender som var fremtredende i barns avsløringer av overgrep. Data omfattet avhør av 3- 14 år gamle barn som ble antatt å være utsatt for seksuelle og fysiske overgrep. Avhørene var fra perioden 1998- 2002. Det var totalt 26 446 barn som var involvert i studien, og alle ble intervjuet ved å anvende 1998- versjonen av National Institute of Child Health and Human Development- protokollen (NICHD). Protokollen er den mest brukte forskningsbaserte avhørsprotokollen per i dag (La Rooy et al., 2015). Intervjuene ble utført av totalt 140 erfarne og trente etterforskere, som hadde kunnskap om og øvelse i bruk av NICHD-protokollen. Frekvensen av avsløring og ikke- avsløring stod i fokus, og det ble kjørt ulike analyser for å finne generaliserbare kjennetegn knyttet til barnas forklaringer.

Resultatene viste at alder, kjønn, type overgrep (vold eller SO) og relasjon til overgriper påvirket barnas forklaringer. Under halvparten (57,5%) av 3 til 6-åringene kom med en avsløring, sammenlignet med to tredjedeler (66,7%) av 7 til 10-åringene, og nesten tre fjerdedeler (74,1%) av 11 til 14-åringene. I tillegg utgjorde 3 til 6-åringene en lavere prosentandel av avsløringsraten i saker hvor de hadde en relasjon til gjerningspersonen, både der gjerningsmannen var forelder og der han var bekjent. Samlet sett kan undersøkelsen vise at 3 til 6-åringene hadde en lavere avsløringsrate i alle analysene, sammenlignet med eldre barn og ungdom (Hershkowitz et al., 2005).

I 2019 kom en metaanalyse om «tilretteleggere og barrierer for barns avsløringer av seksuelle overgrep» (Alaggia et al., 2019). Nærmere bestemt gikk undersøkelsen ut på hva som identifiseres og forstås som hemmende eller fremmende faktorer i barns avsløringer. Analysen gjennomgikk 33 studier fra perioden 2000-2016. Studien konkluderte med flere faktorer knyttet til barrierer og tilretteleggere for avsløring av seksuelle overgrep. Alder, kjønn og relasjon til overgriper ble ansett som barrierer. Samtidig viste analysen at avsløring økte med alderen. Dette ble sett i henhold til barns utvikling, forståelse av seksuelle overgrep og økt selvstendighet (Alaggia et al., 2019, s. 260 -281).

En svensk arkivstudie fra 2017 gjennomgikk tidligere rettsaker for å undersøke førskolebarns avsløringer av seksuelle overgrep (Magnusson et al., 2017). Studien undersøkte rettsaker om seksuelle overgrep mot førskolebarn fra perioden januar 2010 til desember 2014. Involvert var 53 jenter og 4 gutter i alderen 2-6 år, når den første overgrepshendelsen fant sted. Barna var imidlertid 3-7 år når de ble avhørt. Funnene viste at barn som ble utsatt for vold og seksuelle overgrep av et familiemedlem eller nær slektning, brukte lengre tid på å avsløre overgrepene. Dette samsvarer med funn i andre undersøkelser (Arata, 1998; Gamst, 2017; Goodman- Brown et al., 2003; Hanson et al., 1999; Kogan, 2004; Smith et al., 2000; Tyler, 2002). Imidlertid finnes det et mindre antall studier som har antydnet at relasjonen mellom barnet og overgriper ikke innvirker på barnets avsløringsprosess (Arata, 1998; Lamb & Edgar- Smith, 1994). Videre viste arkivstudien at det kan være nødvendig å stille mer fokuserte spørsmål til de yngste barna, eksempelvis «fortell

meg alt om da du var hjemme hos bestefar». Samtidig påpeker studien at det er viktig å unngå suggestive spørsmål (Magnusson et al., 2017, s. 199- 209).

Kvaliteten på spørsmålsstillingen i undersøkende samtaler kan innvirke på om barn avdekker og om det er pålitelig informasjon som fremkommer. En nyere norsk undersøkelse fra 2020 analyserte kvaliteten på sekvensielle avhør av førskolebarn i perioden 2015- 2017 (Baugerud et al., 2020). Følgelig om intervjudynamikken og avsløringsmønstre. Intervjuene var utført på et av landets Barnehus av spesialtrente politifolk ved bruk av Sekvensielle avhør (SA). Undersøkelsen inkluderer totalt 207 intervjuer av antatte misbrukte førskolebarn (3-7 år). Resultatene viste at barna, og særlig de yngste, ble stilt mange suggestive, ledende og direkte spørsmål. Lignende funn ble også rapportert i en tidligere studie av norske barneavhør (Johnson et al., 2015, s. 666). Resultatene anses som oppsiktsvekkende da suggestive og ledende spørsmål kan påvirke barns avsløringer, og står i motsetning til «beste praksis- standarder» for barneavhør. Funnene i undersøkelsen kan ses i sammenheng med at de yngste barna var overrepresentert i sakene som ikke førte til avdekking (Baugerud et al., 2020).

I foreliggende litteratursøk har jeg funnet lite forskning som retter seg spesifikt mot avdekking i avhør av førskolebarn. I tillegg er det få undersøkelser som fordypet seg i intervjudynamikken slik som når i avhøret barnet avslører, samt hvilket avhørsspørsmål som fører til avdekking. Derfor anses det som nødvendig med flere studier som undersøker effekten av dagens avhørsmetoder overfor en sårbar gruppe. Særlig etter at feltet har blitt kritisert. Følgelig vil det i neste avsnitt presenteres problemstilling for oppgaven.

1.7 Problemstilling

Formålet med denne studien er å undersøke ulike mønstre som fører til avdekking i sekvensielle avhør av et utvalg førskolebarn ($N = 100$). Avhørene er utført av spesialtrente avhørere i norsk politi i tidsperioden 2015-2017. Studien er et delprosjekt av det større «Barneavhørprosjektet», som er ledet av anerkjente forskere ved OsloMet.

Forskningsprosjektet er en nasjonal studie som finansieres av Justis- og

beredskapsdepartementet. «Barneavhørsprosjektet» har et sentralt formål å kartlegge avhørsmetodisk kvalitet og kvalitetsmarkører i et nasjonalt utvalg av barn, deriblant sekvensielle avhør. Målet er videre å utarbeide et kunnskapsbasert grunnlag for forbedring av dagens avhørspraksis av volds- og overgrep utsatte barn. Mitt delprosjekt tar for seg faktorene: alder, kjønn, type overgrep (vold eller SO), samt relasjonen barnet har til overgriper. Faktorene skal ses i sammenheng med avhørsmetodikk, hvor forholdet mellom spørsmålsstilling og barnets respons undersøkes. Følgelig om hvilket avhørsspørsmål som har sammenheng med avdekking, og når i avhøret barnet avslører.

Problemstillingen for oppgaven er:

«Hvilke mønstre fremkommer i avdekking av vold og seksuelle overgrep i avhør av førskolebarn utført av politiet, og i sammenheng med hvilke faktorer og avhørsspørsmål skjer avdekking?».

2.0 Kunnskapsstatus og teori

I dette kapittelet vil relevant teori og forskning presenteres. Først redegjøres det for barn som vitner og førskolebarns hukommelse- og språkutvikling. Følgelig hvilke spørsmålstyper som er anbefalt i avhør av barn og hva som kan påvirke barns forklaringer. Deretter hva et tilrettelagt avhør er og hvilke avhørsmetoder som anvendes i dag, og til slutt om opplæring av politiet og politiets praksis i barneavhør.

2.1 Barn som vitner

Barn kan være vitner i ulike typer rettsaker. Eksempelvis straffesaker, familietvist saker og sedelighetssaker. Sistnevnt omhandler eksponering for overgrep. Bakgrunnen for at barn ofte vitner i straffesaker, er for hendelser som har funnet sted innenfor barnets hjemmemiljø. Følgelig om seksuelle og fysiske overgrep, eller at de har vært vitner til vold i hjemmet (Goodman et al., 1999, s. 265). Det er flere forhold som har en innvirkning på hvordan og i hvilken grad et barn kan, eller vil avgi sin forklaring i et tilrettelagt avhør. Dette kan være erfaringsbakgrunnen og modenheten til barnet. Hvilke konkrete opplevelser barnet har erfart, samt tiden mellom den opprinnelige hendelsen og til barnet forteller om det. I tillegg til hvordan avhører og barnets nærmeste omsorgspersoner forholder seg til barnet (Borgen et al., 2011, s. 78).

Barn ned til syvårsalderen, og yngre dersom de er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal etter FN's barnekonvensjon, barnevernsloven og barneloven få mulighet til å si sin mening før det blir tatt avgjørelser om deres personlige forhold (BL, §31; BVL, §6-3; BK, art. 12). Det vil si at førskolebarn kan antas å ha mindre formaliserte rettigheter, grunnet deres alder og modenhet. Samtidig er det viktig at barnets mening vektlegges etter barnets alder og modenhet, jf. Bl §31 og Bvl §6-3.

Avhør av barn har samme formål som andre typer avhør, å skaffe til veie nødvendige opplysninger som kan kaste lys over spørsmålet om hvorvidt det er blitt begått en straffbar handling, hvem den mistenkte kan være og om vedkommende muligens kan straffes (Riksadvokaten, 2015). I avhør av barn er barnets vitneforklaring nødvendig for å bevise

påstandene. Særlig i saker med mistanke om seksuelle overgrep, for som regel er det eneste vitnet barnet selv. Derfor vil barnets vitneutsagn kunne prege sakens utfall (Albrechtsen Van der Hagen et al., 2018; Borgen et al., 2011; Lamb et al., 1998; Leander, 2010; Tetzchner, 2012). I saker som omhandler førskolebarn, viser forskning at det er mindre sannsynlighet for at det ender med tiltale (Brewer et al., 1997; Bunting, 2008; Cross et al., 1994; Patterson & Campbell, 2009). Dermed kan tilrettelegging av gode avhør være avgjørende for hvor mye bevisgrunnlag som kan videreføres til retten.

En rekke undersøkelser viser at barn er pålitelige vitner, til og med mer pålitelig enn voksne i noen tilfeller (Gamst, 2017, s. 81- 85; Magnussen, 2017; Tetzchner, 2012, s. 275). Barn dikter generelt ikke opp historier om stressfylte og traumatiske hendelser som vold og overgrep (Borgen et al., 2011, s. 78; Cederborg et al., 2007; Gamst, 2017, s. 85; Leander, 2010; Leander et al., 2005). I tillegg har forskning vist at barn helt ned til tre- års alderen som møtes av voksne med gode intervjuferdigheter og utspørres etter «beste praksis stand», kan gi nøyaktig og detaljrik informasjon (Ceci & Bruck, 1995; Fivush, 1993; Gamst & Langballe, 2004; Hershkowitz et al., 2021; La Rooy et al., 2015; Lamb et al., 1998; Langballe & Davik, 2017; Myklebust, 2017). For eksempel undersøkte Baugerud og Melinder (2014) norske barnevernsbarn sin evne til å fortelle om en stressende flytting fra hjemmet sitt. Barna var i alderen 3-12 år og ble intervjuet etter «beste praksis standard». Undersøkelsen viste at barn ned til treårsalderen egnet å fortelle nøyaktig informasjon både 1 uke og 3 måneder etter hendelsen.

Det som imidlertid kjennetegner førskolebarns gjenkalling, er at de utelater detaljer og gir mindre informasjon sammenlignet med skolebarn og voksne (Gamst, 2017; Leander, 2010). Barn kan også lyve fordi de er redde eller fordi de ønsker å beskytte gjerningspersonen (Magnussen, 2017, s. 270). At barn ikke forteller, eller har utydelige fortellinger, betyr ikke at overgrepene ikke har skjedd. I saker hvor barn har blitt utsatt for vold og overgrep over tid, kan barnet ha utfordringer med å skille detaljer fra hver enkelt hendelse. Det betyr imidlertid ikke at barnet ikke er pålitelig (Borgen et al., 2011, s. 79). Forskning viser også at i straffesaker hvor det foreligger mistanke om vold og overgrep mot førskolebarn, er det

mindre sannsynlig at utfallet ender med tiltale (Butning, 2008, s. 6; Patterson & Campell, 2009, s. 41- 43). Med det kan førskolebarn antas å være blant de mest sårbare informasjonskildene når det gjelder avhør. Derfor burde avhørene av denne gruppen tilpasses deres individuelle utviklingsnivå og forutsetninger, slik at mest mulig informasjon innhentes.

2.2 Betydningen av førskolebarns kognitive og sosiale utvikling i avhør

Gjennom de siste 20 årene med forskning, har synet på barn som vitner blitt nyansert. Vi har i dag god kunnskap om hvordan hjernen og minnet til førskolebarn fungerer, noe som bidrar til å gi oss en bedre forståelse av styrker og svakheter i deres minner. I tillegg er kunnskapen om barns forutsetninger implementert i retningslinjene for hvordan tilrettelagte avhør av barn skal foregå (Myklebust, 2017).

Når førskolebarn er vitner i undersøkende intervjuer, er det viktig å vurdere faktorer som deres språkutvikling, hukommelseskapasitet, sårbarhet for påvirkning og psykososiale aspekter (Bruck et al., 2006; Lamb & Sim, 2013). I dag vet vi at indre faktorer som barnets modenhet, alder og utvikling påvirker både hvordan barn minnes en hendelse og påvirker hva og hvordan de kan uttrykke sine opplevelser. Samtidig er de ytre faktorene som hvordan barnet møtes, ivaretas og snakkes med etter en traumatisk hendelse viktige. Følgelig hvordan de ivaretas av både sine nærmeste og av offentlige myndigheter, samt tidsaspektet mellom barnets opplevelse til gjenkalling (Albrechtsen van der hagen et al., 2018; Melinder, 2014).

Ettersom det i avhør av barn er ønskelig at de fritt forteller og gjenkaller minner fra deres opplevelser, vil minnene også ha en innvirkning på hva barnet forteller. Barns verbale uttrykk spiller med det en betydelig rolle for det undersøkende intervjuet. Dermed har en grundig forståelse av sammenhengen mellom barns språkutvikling og hukommelse, hatt betydelige praktiske implikasjoner for hvordan fagpersoner skal kommunisere med barnevitner (Perez et al., 2022, s. 1). Tilnærmingen burde være preget av forståelse for barns

forutsetninger, slik at avhører justerer spørsmålsformuleringene og ordbruken til det enkelte barns modningsnivå (Davik & Langballe, 2013; Newlin et al., 2015).

2.2.1 Førskolebarns hukommelse

Tidligere forskning har vist at overgrep kan påvirke hukommelsen negativt (Green, 1993; Greenhoot et al., 2008; Koverola et al., 1993). For eksempel ved at barnet forsøker å unngå eller dempe det vonde som er assosiert med det spesifikke vonde minnet. Hvor barnets følelsesregulering blir en strategi for at vonde minner verken ønskes å huskes eller rapporteres (Olge et al., 2013). Samtidig er det et stort antall undersøkelser som har vist at minner fra traumatiske hendelser er varige og huskes godt. Til og med bedre enn minner fra vanlige hendelser (F.eks. Alexander et al., 2005; Córdón et al., 2004; Fivush, 1993, Goodman, et al., 1991; Peterson, 2002; Peterson & Whalen, 2001). For eksempel undersøkte Córdón med kolleger (2004) i sin review studie, sammenhengen mellom traumer og hukommelse blant barn i alderen 2-3 år. Forskerne identifiserte at traumatiske opplevelser er assosiert med ulike emosjonelle reaksjoner hos barnet selv, så vel som omsorgspersoner. Noe som igjen kan påvirke hukommelsen.

I en avhørssituasjon vil barnet bli spurt om å fortelle om en eller flere spesifikke hendelser som de har opplevd. Derav stilles det krav til at barnet skal gjenhente informasjon fra sitt selvbiografiske minne, som er eksplisitte minner om spesifikke hendelser som kan knyttes til tid og sted i et individs liv (Fivush, 2011; Magnussen, 2017). Det selvbiografiske minnet henger sammen med faktorer som språkkunnskap, sosioemosjonelle komponenter, tilknytning og kognitiv utvikling (Bauer & Fivush, 2010). Informasjonsgjenhenting fra minnet, særlig det selvbiografiske minne, kan være årsaken til at førskolebarn har utfordringer med å forklare seg i avhør. Dette fordi de har utviklet færre effektive søkestrategier noe som blant annet er nært forbundet med kognitiv utvikling og språklig kapasitet (Christianson et al., 1998). En annen utfordring blant førskolebarn kan være å fortelle om et hendelsesforløp. Dette fordi barn kan ha problemer med å strukturere fortellingene fordi de ikke vet hva som er av betydning å fortelle, samt at de har begrensede søkestrategier for å hente frem

informasjon fra minnet. Dermed vil det som oftest være utfordrende for førskolebarn å svare på et åpent «fortell- spørsmål» (Gamst, 2017; Langballe, 2007).

Til tross for empiriske funn om at førskolebarn husker mye av traumatiske hendelser, er gruppen også identifisert med å generelt huske mindre informasjon, gi kortere gjenfortellinger og ha en tendens til å glemme fortene enn eldre barn (Ornstein et al., 1997; Schneider & Bjorklund, 2003). At alder er en av de viktigste faktorene for barns hukommelseskapasitet, er vist i tidligere forskning (Lamb et al., 2015). I tillegg kan barns begrensede livserfaring føre til at de i mindre grad forstår at for eksempel seksuelle overgrep er feil. Derav kan de ha vanskeligheter med å sette ord på hva de har vært utsatt for (Gamst, 2017). Barns individuelle forskjeller når det gjelder hvordan de opplever hendelser, hvilke detaljer de husker, og hvor lett tilgjengelig minnene fra hendelsen vil påvirke hva de kan fortelle (Newline et al., 2015). Avhører må være klar over faktorer som reduserer eller forsterker barns traumer, fordi barns traumesymptomer kan forstyrre deres evne eller vilje til å fortelle om voldelige hendelser (Ziegler, 2002).

2.2.2 Språkutvikling blant førskolebarn

Forskere hevder at språk er en nøkkelfaktor i utviklingen av barns selvbiografiske hukommelse, spesielt i førskoleårene (Fivush et al., 1995; Nelson & Fivush, 2004). Førskolebarn har, sammenlignet med eldre barn og voksne, en begrenset språkforståelse og kommunikasjonsevne som følge av et delvis utviklet ordforråd, samt færre strategier for å gjenhente minner fra hukommelsen (Christianson et al., 1998; Schneider & Pressley, 2013).

Fra barn er ca. 12 måneder begynner de å uttrykke enkelte ord som i mening formidler hele budskap. Derfra utvikles språket gradvis til å uttrykke fyldigere setninger, og til å bli et mer aktivt språk som forteller, stiller spørsmål, tar initiativ til lek og uttrykker et bredt følelsesregister (Gamst, 2017, s. 67-73). Innen barnet er tre år kan gjenkalling av stressende hendelser være sterke og bastante (Peterson & Warren, 2009). I tillegg viste Baugerud med kolleger (2014) i sin studie at barn i denne aldersgruppen er i stand til å huske stressende negative hendelser over tid, samt adekvat fortelle ny informasjon. Innen syv års alderen kan barnet nærmest snakke som en voksen med fullstendige setninger, men med begrenset

ordforråd sammenlignet med en voksen. Imidlertid kan mangelen på dekkende ord for å beskrive hendelser, føre til at barn i avhør konstruere egne ord, som kan utgjøre at de misforstås. Derfor er det viktig at avhører konkretiserer spørsmålet, som for eksempel ved å si «*var det før eller etter barne-tv?*» istedenfor å si «*hva var klokka?*» (Gamst, 2017).

Forskere mener at førskolebarn som regel ikke forklarer seg veldig detaljert (Magnussen, 2017). Alvorlighetsgraden av overgrepene og barnets opplevelse av frykt, hjelpeløshet og smerte knyttet til hendelsen som de skal fortelle om, vil kunne påvirke minnet og barnets evne og mulighet til å kunne fortelle om sine opplevelser. Til tross for at det er en enighet om at følelseladete opplevelser som regel huskes bedre enn nøytrale (Christianson et al., 1998; Magnussen, 2017), vil manglende forståelse av hendelsen, mangel på ord og begreper, frykt, skyld og skam kunne være årsaker til at barn ikke klarer eller tør å fortelle hva de har opplevd. Dette kan eksempelvis være dersom barnet ikke vet at overgrep er feil ettersom overgriper har normalisert de alvorlige hendelsene (Gamst, 2017).

Barns språklige utvikling har som nevnt en stor innvirkning på barnets hukommelse og informasjonen man kan forvente å få fra barn i avhør. Individuelle forskjeller vil også spille en rolle. Dette vil igjen påvirke avhørssituasjonen og hvilke tilpasninger som burde gjøres av avhører for å kunne innhente pålitelig og best mulig informasjon.

2.3 Spørsmålstyper i avhør av barn

Hvordan man kan formulere spørsmål på en adekvat måte i en juridisk kontekst, samtidig som man tar hensyn til barnets utviklingsbehov, kan by på utfordringer (Langballe & Davik, 2017, s. 168). Samtidig er det som nevnt en bred enighet i fagfeltet om at åpne spørsmål som aktiverer fri gjenkalling er anbefalt avhørsstil når det gjelder avhør av barn (F.eks. Brown et al., 2013, Lamb et al., 2018; Newline et al., 2015). Eksempler på åpne spørsmål kan være «*fortell alt som skjedde sist tirsdag hjemme hos onkel Jon, helt fra begynnelse til slutt*», «*fortell meg mer om det*» og «*hva skjedde etter det?*». Både nasjonal og internasjonal forskning har gjentatte ganger dokumentert at åpne spørsmål og fri gjenkalling fremkaller mer detaljert informasjon (Baugerud et al, 2020; Brown et al., 2013; Lamb et al, 1996; Lamb

et al., 2009), gir mer relevant informasjon til saken under etterforskning (Phillips et al., 2012), og er mer nøyaktig (Lamb et al., 1996; Lamb et al., 2009; Orbach & Lamb, 2001). Dette sett i forhold til lukkede og suggestive spørsmål. Et lukket spørsmål kan for eksempel være «*kan du si hva som skjedde?*», og et suggestivt spørsmål kan være «*det var mamma som slo, var det ikke?*». At åpne spørsmål gir mer nøyaktig informasjon viser seg å være fremtredende uavhengig av alder (Lamb et al., 2009), noe som understreker viktigheten av hvilken avhørsstrategi som burde anvendes, slik at barnets forklaring styrkes. Ved åpne spørsmål og fri gjenkalling kan kontrollen overføres fra avhører til barnet, ved at barnet oppfordres til å oppgi så mye informasjon som mulig (Fisher & Geiselman, 1992).

NICHD- protokollen (National Institute for Child Health and Human Development) er den mest brukte metoden i avhør av barn. Den ble utviklet for å forbedre kvaliteten på avhør av barn i alle aldre ved å gi avhører klare anbefalinger om hvilke spørsmålstyper som skal brukes for å fremskaffe hva slags type informasjon. En rekke studier har vist at avhørere som gjennomfører avhør etter NICHD- protokollen, stiller flere åpne spørsmål (f.eks. Lamb et al., 2007). Selv med en bred faglig enighet i at åpne spørsmål er anbefalt avhørsstrategi når det gjelder avhør av barn, har flere feltstudier identifisert mangler ved praktiseringen. Både i Israel (Hershkowitz et al., 2005; Lamb et al., 1996; Orbach et al., 2000), Sverige (Cederborg et al., 2000) Australia (Agnew et al., 2006; Guadagno & Powell, 2009), Finland (Korkman et al., 2006; Santtila et al., 2004), USA (Stenberg et al., 1996; Warren et al., 1996), Canada (Cry & Lamb, 2009) og i Storbritannia (Davies et al., 2000; La Rooy et al., 2011), er det utført feltstudier som har undersøkt intervju praksis av barneavhør. Studiene fremhever et stort avvik på ønsket avhørspraksis sammenlignet med den reelle praktiseringen. En universell tendens er at avhører i stor grad stiller lukkede- og suggestive spørsmål, fremfor åpne spørsmål og fri gjenkalling (Cederborg et al., 2000; Santtila et al., 2004; Stenberg et al., 1996; Warren et al., 1996). Lignende funn har også blitt identifisert i nyere norsk forskning (Baugerud et al., 2020; Johanson et al., 2015).

Til tross for at åpne spørsmål som aktiverer gjenkalling av minner er godt dokumentert som anbefalt avhørsstil, har forskning også identifisert denne type spørsmål som krevende for

førskolebarn (Lamb et al., 2007; Peterson et al., 1999). Dette fordi førskolebarn kan ha utfordringer med å forstå intensjonen ved spørsmålet (Fivush, 2002). Tatt i betraktning at små barns oppmerksomhet og evne til å holde fokus på et tema eller en oppgave i en avhørssituasjon ikke er like god som eldre barns, kan det være nyttig for de yngste barnas hukommelse å få litt hjelp med strukturen av hva de skal fortelle innenfor. Det kan være fokuserte spørsmål og innføring av den hendelsen eller situasjonen som avhøret handler om, noe som SA- metoden åpner for i sin målgruppe, før avhører igjen åpner opp og oppfordrer barnet til å fortelle alt om det forekomne (Langballe & Davik, 2017).

2.4 Suggestibilitet

Suggestibilitet i en avhørskontekst handler om hvordan barns minnegjenkalling kan påvirkes av ytre faktorer (Lyon et al., 2019, s. 165-166). Forskning viser at særlig førskolebarn har større sårbarhet til å svare feil på suggestive spørsmål om deres erfaringer. De påvirkes av press og til å velge feilaktige alternativer på valgspørsmål og på ja/nei spørsmål (F.eks. Lamb et al., 2007; Bruck et al., 1995; Ceci & Bruck, 1995; Goodman & Aman, 1990; Oates & Shrimpton, 1991; Poole & Lindsay, 1998; Pole & Lindsay, 2002; Walker et al., 1996). For eksempel viser Lyon med kolleger (2019) at barn en tendens til å svare nei på ja/nei spørsmål, dersom de blir utspurt om ubehagelige spørsmål. I tillegg kan barn påvirkes av informasjonen som avhører uttrykker, som ved et suggestivt spørsmål. Dette kan skape en forventning om at barnet skal gi spesifikke detaljer og det sosiale presset kan føre til at barnet svarer det han/hun tror avhører forventer. En såkalt «pleasing atferd», handler om at barnet forventer at det de voksne sier er riktig. Dermed har de vanskeligheter for å skille virkelighet fra fantasi, hvis ledende spørsmål ber barnet om å se for seg det som skjedde (Brown et al., 2013).

Barnet kan også påvirkes før avhøret, for eksempel ved at det påvirket til å tro at det ikke er noe galt i hendelsen de har blitt utsatt for. Overgriperen kan for eksempel ha fått barnet til å tro at hendelsen er normal, og at det skjer med andre barn (Gamst, 2017). I tillegg kan barnet bli stilt suggestive spørsmål av foreldre eller andre profesjonelle utøvere, som for eksempel en barnehage ansatt. Det kan resultere i at minnet blir svekket/påvirket, ettersom

minnet er en konstruksjon som er sårbar for påvirkning hver gang det gjenhentes (Magnussen, 2017).

Viktigheten av å la barnet snakke fritt og forklare seg med egne ord er derfor sentralt. Dette fremheves som beskrevet i ulike avhørsmetoder som DSM, SA-metoden og NICHD. Imidlertid indikerer nyere forskning at det fortsatt stilles mange suggestive spørsmål, og dette spesielt i intervjuer med de yngste barna. I tillegg viser resultatene at intervjustilene i Norge ikke har endret seg mye over tid, selv med bruk av SA- metoden og spesialtrente politiavhørere (Baugerud et al., 2020, s. 661; Johnson et al., 2015, s.665- 667). Dette er oppsiktsvekkende funn fordi suggestive spørsmål kan påvirke barns nøyaktighet negativt, samt deres pålitelighet i rettslig sammenheng (Anderson et al., 2014; Baugerud et al, 2020; Ceci & Bruck, 1995; Lamb et al., 2018). Funnene indikerer en allerede eksisterende føring på hvordan avhør av barn burde foregå.

2.5 Tilrettelagte avhør

I oktober 2015 ble ny straffelov i Norge iverksatt, noe som førte til omfattende endringer i både etterforskningspraksis og avhørsansvaret. Nærmere bestemt ble ansvaret for avhør av barn som gjennomføres som ledd i etterforskning fratatt domstolene og overlatt til politiet ved ansvarlig politijurist. Politiet ble med dette ansvaret også pålagt å bruke fasilitetene ved Statens Barnehus når barn skal i avhør, også barn i førskolealder (Baugerud et al., 2020, s. 655; Gamst, 2017, s. 39). De tilrettelagte avhørene skal nå gjennomføres på et av landets 11 barnehus om ikke spesielle hensyn til barnet tilsier noe annet, og det er i samarbeid med Barnehusene (Davik, 2019, s. 10; Politidirektoratet, 2016, s. 9). Fra 2015- 2020 har politiet i alle landets politidistrikt gjennomført i gjennomsnitt 5492 tilrettelagte avhør per år (Politidirektoratet, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020).

Et tilrettelagt avhør skal benyttes i etterforskningssaker hvor vitnet er under 16 år, utviklingshemmende og andre sårbare personer (Straffeprosessloven, 1981, §239). Formålet med et tilrettelagt avhør er at det «...skal sikre at etterforskningen og strafforfølgningen i saker der vitner er barn eller en særlig sårbar voksen gjennomføres på en måte som tar

hensyn til vitnes sårbarhet..» (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §2). Avhørene har som hensikt å opplyse en sak på bakgrunn av innholdet i en politianmeldelse, og kan derfor forekomme i saker om seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, mishandling og vold, drap og kroppsskade (Gamst, 2017, s. 38). Et tilrettelagt avhør skal ledes av en påtalejurist, som skal ha en utvidet påtalekompetanse. Samtidig tilstrebes det at avhørslederen har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i å lede tilrettelagte avhør (Politihøgskolen, 2019). Hvor avhørsleder har ansvar for å planlegge og forberede avhøret. Avhørsleder er ansvarlig for at avhøret gjennomføres i samarbeid med aktuelle fagpersoner. Dette som spesialtrent avhører, barnefaglig ved barnehuset, etterforsker, bistandsadvokat og evt.

barneverntjenesten. I tillegg er avhørsleder ansvarlig for å utføre nødvendig etterarbeid (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §3). Selve avhøret blir tatt opp på video enten det foregår på barnehuset eller andre steder. Videoopptaket blir senere brukt som bevisopptak i retten, istedenfor vitnets personlige forklaring (Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, §1; Gamst, 2017, s. 38). Dette er for å ta hensyn til vitnes sårbarhet, og ivareta barnets rettsikkerhet (Gamst, 2017, s. 38).

2.6 Avhørsmetoder som anvendes i dag

De siste 25 årene er det vært et økt fokus på å forbedre avhørsstrategier av barn hvor det foreligger mistanke om overgrep (Magnussen, 2017, s. 266). I den sammenheng er det utviklet en rekke internasjonale protokoller for gjennomføring av avhør, hvor den mest sentrale og mest brukte er NICHD- protokollen. Protokollen ble utviklet på 1990- tallet og hadde som formål å øke kvaliteten på avhørene (La Rooy et al., 2015). NICHD har vært brukt som avhørsmetode i USA i over 15 år, og forskning viser at protokollen fører til at barn i større grad avdekker at de har vært utsatt for vold og overgrep (Faller et al., 2010; Langballe & Davik, 2017). Derfor er protokollen også et grunnlag for de fleste moderne anbefalte avhørsstrategier som anvendes i dag.

På barnehusene i Norge i dag praktiseres to metoder i tilrettelagte avhør av barn. Den første og overordnede metoden er Den dialogiske samtalemotoden (DSM), som brukes i avhør av barn i skolealder (7- 16 år). Metoden samsvarer med internasjonale prinsipper for

vitenskapelige undersøkende intervjuer (Langballe & Davik, 2017, s. 166; Davies & Westcott 1999; Fisher & Geiselman 1992). Den andre metoden kalles Sekvensielle avhør (SA), og bygger på fler av de samme elementene som DSM. SA- metoden er inspirert av den Amerikanske «Extended Forensic Interview» (EFI), som ble utviklet av National Child Advocacy Center in Hunstville, Alabama (Carnes et al., 1999; Carnes et al., 2001). EFI har i over 20 år vært den overordnende avhørsmetoden i flere amerikanske stater (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012). Avhørsmetoden er tilpasset de minste barna (3- 6 år) og barn med spesielle behov (Baugerud et al., 2020; Langballe & Davik, 2017, s. 170).

De overnevnte metodene er implementert i norsk politi, noe som samsvarer med at gjennomføringen av et tilrettelagt avhør skal følge gjeldende anerkjente metoder (jf. Forskrift om tilrettelagte avhør, 2015, § 9). Både DSM og SA har som formål å være et verktøy for avhører slik at avhøret gjennomføres for å fremskaffe frie og spontane narrativer, og legger vekt på at barnet blir anerkjent i samtalen (Langballe, 2011, s. 5). DSM anvendes som nevnt i andre profesjonelle barnesamtaler, eksempelvis i barnevernet (Gamst, 2017, s. 21).

2.6.1 Den dialogiske samtalemotoden (DSM)

DSM har siden 2004 vært den allmenne avhørsmetodikken i de norske Barnehus (Gamst & Langballe, 2004). Målet med metoden er å gi voksne som arbeider med barn et verktøy til å gjennomføre barnesamtaler, gjennom anerkjennende kommunikasjon. I tillegg legger metoden opp til at barna skal kunne fortelle mest mulig fritt og spontant om sine erfaringer og opplevelser, uten å bli forstyrret av den voksne (Langballe, 2011, s. 5). Metoden er en målrettet samtalemotodikk, som har som hensikt å fremskaffe spesifikk informasjon om spesifikke temaer gjennom dialogiske prinsipper (Gamst, 2017, s. 18). DSM består av flere tilnæringsfaser som skal bidra til å redusere stress, etablere kontakt og skape tillitt mellom avhører og barnet (Langballe & Davik, 2017).

2.6.2 Sekvensielle avhør med førskolebarn

I samme tidsrom som politiet overtok avhørsansvaret i straffesaker i 2015, innførte norsk politi også SA- metoden. Metoden brukes ved intervju av antatte utsatte ofre, inkludert førskolebarn og personer med utviklingshemming (Baugerud et al., 2020, s. 656-657; Gamst, 2017, s. 39). Grunnlaget for implementeringen av SA- metoden var å fremme bedre bevis, samt å legge bedre til rette for at et større antall mistenkte som har begått overgrep mot førskolebarn, blir dømt (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015). Imidlertid er det ingen studier hittil som har undersøkt om SA- metoden fungerer etter formålet, eller om metoden kan assosieres med et større antall pålitelige avsløringer (Carnes et al., 1999; Carnes et al, 2001; Faller et al., 2010).

Metoden ble utviklet i etterkant av to nasjonale evalueringer av Norsk avhørpraksis, hvor funnene tydeliggjorde behovet for en avhørsmetode tilpasset barn (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012; Langballe & Davik, 2017). Det er ansatte ved Statens barnehus og politietterforskere som har samarbeidet om utformingen av SA- metoden (Langballe & Davik, 2017, s. 165). Vanligvis varer et undersøkende avhør med barn i Norge i ca. 1 time, og tillater kun én kort pause under intervjuet. Det ble derfor gjort endringer i den norske straffeloven, slik at man i større grad har mulighet til å tilpasse intervjuet til det enkelte barns utviklingsmessige og psykososiale behov i avhørssituasjonen (Langballe & Davik, 2017, s. 166).

I årsrapporten til Statens barnehus fra 2020 kommer det frem at det ble gjennomført totalt 794 sekvensielle avhør. Dette antallet inkluderer avhør fra alle politidistriktene i Norge. Imidlertid viser totalantallet fra 2020 at det er 151 færre enn totalantallet fra 2019, noe som kan antas å skyldes covid-19 pandemien. I starten av koronapandemien stod flere barnehus så og si tomme, fordi avhør måtte utsettes (Gjellan et al., 2020). Av de 794 avhørene, var 459 av barna under seks år, denne gruppen var også overrepresentert i både 2019 og 2020. Barnehusene i Oslo, Moss og Sandefjord var de med høyest antall gjennomførte sekvensielle avhør i 2020 (Politidirektoratet, 2020, s. 14- 15). Disse tallene poengterer forekomsten av

vold og seksuelle overgrep overfor barn, og ikke minst viktigheten av barnehusenes eksistens og deres tilrettelegging for sårbare grupper.

Gjennomføringen av et SA tar i utgangspunktet 2-4 timer, og krever mer tid enn DSM som varer i ca 1 time (Baugerud et al., 2020, s. 657). I SA legges det vekt på korte avhørssekvenser over flere timer, med pauser som både er korte og lange. Dette er for å skape tillitt og kontakt mellom avhører og barnet (Langballe & Davik, 2017). Før avhøret begynner understreker SA- metoden viktigheten av grundige forberedelser. Dette er informasjonsinnhenting om barnet fra de som kjenner barnet godt, slik at avhørssituasjonen tilpasses barnets behov. I tillegg lages det en detaljert plan om hvordan barnet skal bli mottatt på barnehuset. Herunder hvem som skal hilse på barnet, hva som skal sies under det første møtet og hvilket lekerom som egner seg best slik at barnet føler seg trygg og rolig (Langballe & Davik, 2017). Følgelig innledes avhøret med en kontaktetableringsfase hvor avhører gjerne bruker hjelpemidler som for eksempel puslespill for å skape kontakt. Grunnreglene blir også forklart her, eksempelvis at barnet må fortelle sannheten og at det ikke er lov å lyve. Videre vil kommunikasjonen følges av grunnprinsippene i DSM, tilpasset barnets modenhet og alder (Baugerud et al., 2020; Gamst, 2017, s. 39; Langballe & Davik, 2017). Se figur 3.1 i metodedel for utdypende forklaring.

2.7 Opplæring av politiet og deres praksis i avhør av førskolebarn

I forskrift om tilrettelagte avhør står det at «et avhør av førskolebarn eller særlig sårbare voksne skal så vidt mulig tas av en politietterforsker som i tillegg har bestått Politihøgskolens spesialutdanning i avhør av førskolebarn og særlig sårbare voksne» (2015, §4). Avhører må først og fremst ha fullført en bachelorutdanning fra Politihøgskolen. Deretter stilles det krav om å ha tre års erfaring som politietterforsker, i tillegg til å ha gjennomført grunnleggende opplæring i avhørsteknikker og generelle etterforskningsprosedyrer. Det stilles også krav til å ha gjennomført minimum 30 etterforskningsintervjuer de siste tre årene, før de gis mulighet til opplæring i å avhøre sårbare og utsatte barn ved bruk av SA- metoden (Baugerud et al., 2020; Politihøgskolen, 2019).

Gjennom videreutdanningen lærer de om kommunikasjon, barns hukommelsesutvikling, effekten av vold og traumer på barns utvikling, individers funksjonshemming, sårbarhetsfaktorer, tilknytningsteori samt juridiske spørsmål vedrørende SA av førskolebarn og personer med funksjonsnedsettelse (Baugerud et al., 2020). Etterutdanningen utgjør 15 studiepoeng, og innebefatter samlinger på ca. 70 timer. Studiet avsluttes med to eksamener, hvor første består av et gjennomført avhør som studenten må ha fått godkjent og den andre er en muntlig eksamen. Studenten må ha bestått begge eksamenene for å kunne gjennomføre avhør ved hjelp av sekvensielle avhør. Studiet krever derimot ingen oppfølgingstrening (Baugerud et al., 2020; Politihøgskolen, 2019).

Videreutdanningen har som formål å bidra til at politiet har en særskilt kompetanse i gjennomføringen av avhør med høy kvalitet overfor førskolebarn og personer med utviklingshemninger (Myklebust, 2017; Politihøgskolen, 2019). De siste årene har betydelige ressurser vært investert i å øke kompetansen til politiet som gjennomfører avhør av barn (Myklebust, 2017). Blant dem, undersøkte Powell med kolleger (2016) effekten av opplæring av politiet i å bruke åpne spørsmål i undersøkende intervjuer av barn. Resultatene identifiserte en betydelig forbedring i intervjuytelsen i form av økt andel ønskede åpne og åpne fokuserte spørsmål, fra før- trening til etter-trening. Flere viktige elementer ble identifisert som har vist seg å være viktige faktorer for å bedre profesjonelles ferdigheter i avhør av barn. Faktorer som bruk av strukturerte intervjuprotokoller, muligheten for lenger øvingstid, å få konkrete tilbakemeldinger og veiledning, samtidig som det å øke avhørers indre motivasjon var betydningsfulle faktorer. I tillegg ble ytelsen opprettholdt for de 25 deltakerne som gjennomførte en oppfølgingsvurdering tre til seks måneder etter (Powell et al., 2016).

Tross fokus på opplæring, viser en rekke nyere studier at kvaliteten på avhørspraksisen av barn ikke har endret seg mye de siste ti årene. I tillegg er andelen suggestive spørsmål fortsatt den samme i et 22- års perspektiv (Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015; Lamb, 2016). Dette kommer frem i en studie gjort av Johnson med kollegaer (2015). De utførte en nasjonal studie i perioden 1990 til 2012, hvor ($N = 224$) avhør fra alle landes Barnehus ble

undersøkt. Resultatene viser at ikke- anbefalte intervjuteknikker fortsatt er dominerende, selv etter store resursinvesteringer og spesialisert opplæring. Studien viser at det stilles få åpne spørsmål og forekomsten av suggestive spørsmål er urovekkende, da det strider imot «beste- praksis standarder». Selv med økende kunnskap og en betydelig mengde empirisk forskning som anbefaler åpne spørsmålsformuleringer i avhør av barn har avhørere vanskeligheter med å følge anbefalt praksis (Myklebust, 2017).

3.0 Metode

I dette kapitlet presenteres datamaterialet for studien og dets grunnlag for statistiske analyser. Denne masteroppgaven er et delprosjekt av det større nasjonale «Barneavhørsprosjektet», hvor formålet er å kartlegge ulike aspekter ved dagens avhørspraksis av barn utført på de norske barnehus. Prosjektet er finansiert av justis- og beredskapsdepartementet og ledes av to førsteamanuensiser ved OsloMet, Miriam Sinkerud Johnson og Gunn Astrid Baugerud. Prosjektet er en nasjonal feltstudie og innebærer et utvalg av alle anmeldte saker hvor det er gjennomført sekvensielle avhør av førskolebarn (3-6 år). Sakene representerer saker som har ledet frem til tiltale, og hvor sakene er tatt ut og berammet i norsk rett. Utvalget er fra perioden 2015- 2017 ($N = 550$) i alle landets 12 politidistrikter. Alle sakene omhandler mistanke om vold og/eller seksuelle overgrep.

Datamaterialet består av transkriberte dialogutskifter mellom avhører (etterforsker) og barn (fornærmende), og presenteres ord for ord. Avhørene ble gjennomført i perioden oktober 2015 til desember 2017, som følge av at den nye norske straffeloven trådte i kraft. Følgelig etter den nye lovgivningen om vold (Straffeloven, 2005, § 271- 288) og seksuelle overgrep (Straffeloven, 2005, § 291- 320).

3.1 Utvalg

Utvalget som ligger til grunn for denne oppgaven består av 100 transkriberte sekvensielle avhør av førskolebarn. Barna som er intervjuet er i aldersgruppen 36- 75 måneder, derunder 42% gutter og 58% jenter, med en gjennomsnittsalder på omtrent 4,5 år (mean age= 56,91 mnd). Ved avhørstidspunktet hadde ingen av barna begynt på skolen.

3.2 Sekvensielle avhør

I denne studien ble alle avhør gjennomført som *sekvensielle avhør*. Selve intervjudelen består av to til fire økter med pauser både under og mellom øktene, i tillegg kan det bli flere økter ved behov. Intervjusituasjonen er fleksibel og fastsettes av avhører i samråd med avhørsleder og rådgiver ved Barnehus (Langballe & Davik, 2017). Se Figur 3.1. for utdypende beskrivelser

Figur 3.1. Strukturell presentasjon av SA.

Varighet	Fase/sekvens
Før avhøret	<i>Forberedelse.</i> Etterforsknings teamet samler inn informasjon om barnet og den mistenkte straffbare handlingen. Møte med juridiske representanter og rådgivere ved Barnehuset finner også sted Omsorgsgivere og barn skal også informere om avhøret i forkant.
Ca. 20–30 min.	<i>Første sekvens (S1):</i> også kalt «pre-substansive part» og «rapport building fase». Aktuelle hendelsen er ikke tema under S1. Avhører skal i S1 forklare reglene for avhøret og undersøke om barnet forstår hva det vil si å snakke sant. Det oppfordres å be barnet fortelle om en nøytral hendelse, ved bruk av åpne og direkte spørsmål. Dette for å undersøke hvordan barnet normalt legger frem et narrativ og responderer på spørsmål fra avhører. Bruk av visuelle hjelpemidler (VH) er også her anbefalt.
45-60 min.	<i>Første pause (P1):</i> Barnet får lov til å slappe av, leke eller spise i et annet rom. Ønskes at barnet ikke stimuleres for mye. Avhører har i pausene tid til å diskutere med advokater og rådgivere ved Barnehuset. Legger sammen en plan for resten av avhøret.
15-20 min. <i>Mulig med pauser under S2 om behov.</i>	<i>Andre sekvens (S2):</i> Under S2 introduserer avhører temaet for avhøret til barnet. Bruk av VH, f.eks. tegning og ansiktskort, er her en anbefalt teknikk. VH skal bli introduser på en åpen måte (f.eks. «Fortell meg mer om dette huset»). Dersom barnet begynner å avsløre mishandling eller annen relevant informasjon, skal avhører følge opp med konkrete åpne spørsmål. Dersom spørsmålene blir vanskelige for barnet å svare på, kan man fokusere spørsmålet mer (F.eks. <i>Fortell med hvem pappa slår når han blir sint</i>). Mer direkte spørsmål anbefales i etterkant av fremlagt narrativ.
5-10 min.	<i>Andre pause (P2)/Siste pause:</i> Gjennomføres på lik linje som P1. Denne pausen er dog mye kortere. Dersom dette er siste pause i avhøret, kan de juridiske representantene som er til stede formulere spørsmål avhører kan stille barnet dersom det er noe som trengs mer informasjon om eller nøyere oppklaring.
5-10 min.	<i>Tredje sekvens (S3)/Siste sekvens:</i> Dersom det er behov for flere sekvenser, fortsetter man S3 på lik linje som S2. Dersom dette er siste sekvens, er det ofte behov for å stille barnet noen få spørsmål på bakgrunn av ønsker fra juridiske representanter. Dersom det er behov for et nytt avhør av barnet, blir dette informert om i denne sekvensen. Spørsmål skal tilstrebtes å være så åpne som mulig, med mer fokuserte og direkte spørsmål for å spørre videre om det barnet

Figur 3.1. Kun tre sekvenser er fremlagt i denne figuren. Det er mulighet for flere ved behov. Figuren er konstruert på bakgrunn av (Baugerud et al., 2020; Langballe & Davik, 2017).

3.3 Avhørere

De sekvensielle avhørene ($N = 100$) i utvalget ble gjennomført av spesialtrente politietterforskere på et av landets 11 barnehus. 83% var kvinnelige etterforskere. Etterforskerne er spesielt trent til å gjennomføre avhør av sårbare fornærmede/vitner.

3.4 Kodingsprosedyrer

Avhørene som er inkludert i utvalget er kodet i tråd med internasjonale anerkjente analyseprinsipper for vurdering av avhørsmetodisk kvalitet, som også er anvendt i nasjonale såvel som internasjonale studier med tilsvarende formål (f.eks. Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015; Lamb et al., 2018; Lamb et al., 1996; Lamb et al., 2007; Sternberg et al., 2001; Wolfman et al., 2018.). Analysestrategien for denne studien baseres på NICHD-protokollen som igjen er basert på internasjonal konsensus for «*best-practice recommendations*» for avhør av barn (Lamb et al., 2018; Lamb et al., 1996).

Kodingen av de transkriberte intervjuene ($N = 100$) ble gjennomført av tre forskere. Interrater reliabilitet mellom kodere ble beregnet ut for koding av type spørsmål (Cohens Kappa = .89) og for barnas responser/svar (Cohens Kappa = .88.) Kodingsprosedyren inneholder koding av (i) intervju spørsmål, (ii) barnets respons, (iii) om barnet avslører. Hvert enkelt spørsmål som avhører stiller og hvor barnet responderer, er angitt i «*turns*». Kodet data ble innført i et forhåndsdefinert kodeskjema, for deretter å bli plottet av meg inn i dataprogrammet Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) versjon 27 for påfølgende statistiske analyser. Deretter ble Microsoft Exel 365 anvendt for å utarbeide diagrammer.

3.5 Intervjuspørsmål

Intervjuspørsmål (de spørsmålene som stilles av avhører) ble kodet med et forhåndsdefinert kodesystem som har blitt brukt i lignende internasjonale studier (Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015; Lamb et al., 1996; Lamb et al., 2007; Santtila et al., 2004; Thoresen et al., 2009; Thoresen et al., 2006; Sternberg et al., 2001; Wolfman et al., 2018).

Intervjuspørsmålene i hvert enkelt avhør ble kategorisert som (1) åpne- og fokuserte

spørsmål, (2) direkte spørsmål, (3) Lukkede spørsmål, (4) Suggestive spørsmål. Inndelingen av spørsmålskategoriene og underkategorier er fremstilt i figur 3.2.

Figur 3.2.

Variabler	Kategori
Åpne spørsmål Åpne fokuserte spørsmål Invitasjoner	Åpne spørsmål
Direkte Spørsmål	Direkte spørsmål
Ja/nei spørsmål Tvungende spørsmål	Lukkede spørsmål
Ledende spørsmål Repeterende spørsmål Negativt press Positivt press Henvisning til andre uttalelser Indikerende spørsmål Visualiserende spørsmål	Suggestive spørsmål

1. *Åpne spørsmål*: Åpne spørsmål inneholder invitasjoner til frie narrativer fra barnet (f.eks. «Fortell meg om alt dere gjorde»), samt fokuserte spørsmål som oppfordrer barnet til å snakke mer utfyllende om temaet som barnet har nevnt selv. Følgelig vil avhører bygge sine spørsmål på detaljer som barnet har nevnt (f.eks. «Du nevnte at han tok på deg. Fortelle meg mer om det»).
2. *Direkte spørsmål*: Direkte spørsmål inkluderer spesifikke person- og kontekstrelaterte spørsmål som etterspør spesifikk informasjon på bakgrunn av noe barnet allerede har nevnt. Hv- spørsmål blir ofte anvendt for å innhente tilleggsinformasjon i denne kategorien (f.eks. «Hvordan så han ut?» og «Hvem var på hytta?»).

3. *Lukkede spørsmål*: Lukkede spørsmål inkluderer ja/nei- og tvungne spørsmål. Ja/nei spørsmålene kategoriseres som lukkede spørsmål hvor barnet blir bedt om å bekrefte eller avkrefte en uttalelse fra avhører. Ja/nei spørsmål kan også brukes til å bistå barnet med å huske spesifikk informasjon som til nå ikke har blitt snakket om eller blitt avklart (f.eks. «*Sa han noe til deg?*» og «*Sov han i samme seng som deg?*»). Tvungne spørsmål er spørsmål hvor barnet må velge mellom begrensede svaralternativer som avhører gir barnet under samtalen. Avhører sonderer nærmere for avdekking av spesifikke detaljer (f.eks. «*Hadde dere klær på eller ikke klær på?*» og «*Tok han på deg over eller under klærne?*»).
4. *Suggestive spørsmål/utsagn*: Suggestive spørsmål og utsagn gir enten en sterk indikasjon på hvilken respons som forventes av barnet/intervjuobjektet, eller antar detaljer som barnet ikke tidligere har nevnt. De suggestive spørsmålene kategoriseres i seks subkategorier basert på spesifikke karakteristikk (a-f):
- Ledende spørsmål*: Avhører avleverer ny informasjon som barnet selv ikke har nevnt, med en antydning om retning på responsen (f.eks. barnet: «*Vi gikk inn på rommet*». Avhører: «*Også tok han av deg klærne, gjorde han ikke?*» (når barnet selv ikke har nevnt dette tidligere).
 - Repeterende spørsmål*: Avhører stiller det samme spørsmålet mer enn 1 gang, selvom det har blitt besvart. Spørsmålet formuleres ulikt, men har samme innhold.
 - Positivt eller negativt press/forsterkning*: inkluderer både belønninger, løfter eller ros (f.eks. «*Jeg er sikker på at du husker det, du som er så stor jente*» og «*hvis du svarer fort, så kan vi gå ut å leke*») og negativ forsterking som inkluderer kritisering eller å uttrykke uenighet i barnets uttalelse, eller på andre måter indikerer at barnets respons er skuffende eller utilstrekkelig (f.eks. «*hvis du ikke husker dette, har du kanskje ikke så god hukommelse som jeg trodde*»).
 - Henvisning til andre*: spørsmål eller utsagn som henviser til informasjon, utsagn eller oppfatningen som noen andre har om temaet (f.eks. «*broren din har allerede fortalt at han var slem mot deg. Er dette riktig?*»).

- e. *Indikerende spørsmål/fraser*: avhører antyder noe om f.eks. hendelsesforhold eller årsaksforhold, som barnet selv ikke har nevnt (f.eks. «Vet du hva jeg tror, jeg tror han gjorde noe som ikke var snilt mot deg»).
 - f. *Visualiserende spørsmål*: barnet bes om å visualisere, spekulere eller tenke seg forhold rundt hendelsesforløpet, årsaksforholdet eller hva andre har tenkt og ment med deres handlinger (f.eks. «Hvorfor tror du han gjorde det mot deg?»).
5. *Fasilitatorer*: avhørers nøytrale uttalelser som er kommunikasjonsfremmende og bidrar til å føre samtalen videre, men som ikke er et spørsmål siden avhører ikke etterspør informasjon (f.eks. «mhm» eller *parafrasering av barets tidligere utsagn som «i stad sa du at mamma gjorde noe du ikke likte, fortell meg mer om det).*

3.6 Responser fra barn

Responsene fra barna, hvor de besvarer/responderer på avhørers spørsmål, ble kodet på tilsvarende måte som ovenfor med et forhåndsdefinert kodesystem som har blitt benyttet i lignede studier (f.eks. Baugerud et al., 2020; Lamb et al., 1996; Lamb et al., 2007; Santtila et al., 2004; Sternberg et al., 2001; Wolfman et al., 2018). «Produktive responser» innbefattet responser hvor barna enten bekreftet ved å svare «Ja» eller bekreftet ved å svare «Ja» og i tillegg oppgi ytterligere, avdekkende informasjon om det siktede forholdet. «Ikke produktive responser» blir kodet om barnet oppga at det ikke husker, ikke vet eller ikke forstår, svarer ved å oppgi informasjon som er ikke er saksrelevant for etterforskningen (avlede) eller ikke svarer i det hele tatt. Se figur 3.3 for nærmere beskrivelser for koding av produktive og ikke-produktive responser.

Respons	Definisjon	Eksempel
Produktive responser	<p>Barnet gir informasjon om hendelsen</p> <p>(1) Verbal og nonverbal bekreftelse</p> <p>(2) Verbal og nonverbal avkreftelse</p> <p>(3) Verbal bekreftelse med utfyllende informasjon, hvor barnet kommer med bekreftende, saksrelevant informasjon som ikke er introdusert av avhører</p> <p>(4) Verbal avkreftelse etterfulgt av avkreftende informasjon fra barnet</p> <p>(5) Fastholder tidligere svar og gir utfyllende informasjon</p> <p>(6) Endrer tidligere svar, uten å oppgi utfyllende informasjon</p> <p>(7) Endrer tidligere svar og gir utfyllende informasjon</p>	<p>(1) «Ja», nikker</p> <p>(2) «Nei», rister på hodet</p> <p>(3) «Ja, han slo meg også i magen»</p> <p>(4) «Nei, han var på kjøkkenet ikke i stuen»</p>
Ikke-produktive responser	<p>Hvorav barnet ikke gir videre informasjon om den relevante hendelsen.</p> <p>(1) Motstand fra barnet</p> <p>(2) Barnet avleder fra temaet som er tatt opp av avhører</p> <p>(3) Barnet gjentar tidligere svar/respons</p> <p>(4) Stillhet, hvor barnet ikke svarer</p> <p>(5) Barnet gir uttrykk for at han/hun ikke forstår spørsmålet</p> <p>(6) Korrigerer, hvorav barnet responderer med å korrigere avhører</p>	<p>(1) «Jeg husker ikke», «Jeg forstår ikke», «Jeg vil ikke svare på det»</p> <p>(5) «Hæ?», «Hva sa du?»</p> <p>(6) «Det har jeg allerede svart på», «Der er ikke riktig»</p>

Figur 3.3 Definisjon av barnets responser

Denne oppgaven er avgrenset og inkluderer derfor kun «produktive responser» fra førskolebarn, da dette er mest hensiktsmessig for oppgavens problemstilling hvor hovedfokuset er å undersøke hvordan avdekking skjer og hvilke faktorer som kan knyttes til dette. Derav har jeg valgt å utelukke «ikke produktive responser» da dette ikke gir noen indikasjon på barnets avsløring av overgrepene.

3.7 Avdekking

Alle avhørene som inngår i denne undersøkelsen ($N = 100$) fører til avdekking, og er med det et svært selektert utvalg. Avdekking forekommer i ulike «turns» under avhøret, som illustrert videre i figur 4.3. Avdekking skal videre i oppgaven ses i sammenheng med type avhørsspørsmål. Derigjennom hvilket spørsmål som leder opp mot første avdekking, og hvilke spørsmål som følges opp av første avdekking. I tillegg skal oppgaven undersøke hvilke faktorer som er knyttet til at barn spontant avdekker tidlig i avhøret.

3.8 Etiske overveielser

Ved drøfting av tema og prestasjon av funn er det viktig å fremheve data på en skånsom og respektfull måte overfor de som er involvert i studien. Vold og seksuelle overgrep mot barn er et vanskelig tema, da gruppen anses å være særlig sårbar for eksponering av traumatiske hendelser. Det er derfor viktig å være bevisst over egne holdninger og verdier, samt hvordan dette kan påvirke både forskningsprosessen og formidling av funn (Risjord, 2014, s. 15).

Denne oppgaven er forsøkt skrevet fra en objektiv og nøytral posisjon, slik at mine meninger i minst mulig grad har preget analysen og formidling av data. Samtidig har jeg vist respekt for valgt tema og prosjektet jeg har fått være en del av, og ikke minst for de barna i utvalget ($N = 100$). Tillatelse om innhenting av avhørsdata og fritak for taushetsplikt (konsesjon) har blitt gitt av Riksadvokaten, Datatilsynet, Rådet for taushetsplikt- og forskning, Politidirektoratet og hvert enkelt politidistrikt. Under arbeidet med masteroppgaven har jeg som student med tilknytning til prosjektet, ikke hatt tilgang til avhørene og sensitiv informasjon, men har hatt i oppgave å utføre plotting, bearbeiding og analyse av anonymiserte data (statistikk).

4.0 Resultater

I dette kapitlet vil deskriptiv statistikk og analyser presenteres. Først av utvalget fordelt på alder og kjønn, deretter utvalget fordelt på alder, type overgrep (vold eller SO) samt om relasjonen barnet har til overgriper er familiær eller ikke. Videre vil avdekking ses i sammenheng med hvilken «turn» avhøret befinner seg i, hvor turn betyr hvert enkelt avhørsspørsmål og tilhørende respons fra barnet. Videre hvilket avhørsspørsmål som er stilt før første avdekking og hvilket avhørsspørsmål som følger opp barnets respons. Videre vil lengde på dialogsekvens med antall turns der barnet gir ny utfyllende informasjon som er saksrelatert presenteres. Til slutt har jeg undersøkt hvorvidt førskolebarn spontant avslører tidlig i avhøret (mellom turn 1-20) og hvilke faktorer som kan knyttes til dette. Resultater fra analysene fra datasettet presenteres for å belyse studiens problemstilling.

Resultatene vil beskrives i prosent, men vil vise samme verdi som antall ettersom utvalget består av totalt 100 avhør som utgjør 100%. Dette gjelder alle tabeller og analyser, foruten om funn og beskrivelser som presenteres under delkapittel 4.7.

4.1 Utvalg fordelt på alder og kjønn

Det totale utvalget ($N = 100$) fordelt på alder og kjønn er illustrert i tabell 4.1. Alle barna var i alderen mellom 36 og 75 måneder (3-6 år), hvorav ingen hadde begynt på skolen da avhøret ble gjennomført. Høyest andel i utvalget er 4 åringene som representerer 43%. Det totale utvalget inkluderer en større andel jenter (58%) enn gutter (42%). Denne skjevfordelingen er sammenfallende med tidligere undersøkelser som har undersøkt vold og/eller seksuelle overgrep av førskolebarn (Magnusson et al., 2017). Gjennomsnittsalderen til barna som ble avhørt er 56,91 mnd (4,7 år).

Fordeling av alder og kjønn				
Alder	3 år	4 år	5 år	6 år
Gutt	8	17	15	2
Jente	10	26	19	3
Totalt	18	43	34	5

Tabell 4.1 Fordeling av alder og kjønn i det totale utvalget

4.2 Beskrivelser av det totale utvalget

For det totale utvalget ble det anvendt deskriptive analyser som ser på fordelingen mellom alder, antall, type overgrep (vold eller SO) og om relasjonen barnet har til overgriper er familiær eller ikke. Denne oversikten er illustrert i tabell. 4.2.

Det var totalt 66% saker som omhandlet seksuelle overgrep og 34% voldssaker i dette utvalget. I sakene som gjaldt seksuelle overgrep var 60% av de utført av noen i familien til barnet, og 6% utført av noen utenfor familien. I voldssakene var andelen saker der antatt overgriper var i familie med barnet 31%, og 3% utenfor familien. Andelen familiære saker der antatt overgriper var i nær relasjon med barnet er betydelig større enn de ikke-familiære sakene, og utgjør totalt 91 % av utvalget. At vold og/eller seksuelle overgrep ofte er utført av noen i barnets nære familie er kjent fra forekomstrapporter og litteratur (Kripos, 2016, s. 27; Søftestad, 2018, s. 49).

ALDER (MÅNEDER)	DELTAKERE	SEKSUELLE OVERGREP	VOLD
		Familie (Ikke-Familie)	Familie (Ikke-Familie)
3 (36 – 47)	18	15 (0)	3 (0)
4 (48 – 59)	43	28 (4)	11 (1)
5 (60 – 71)	34	16 (2)	13 (2)
6 (72 – 75)	5	1 (0)	4 (0)
TOTALT	100	60 (6)	31 (3)

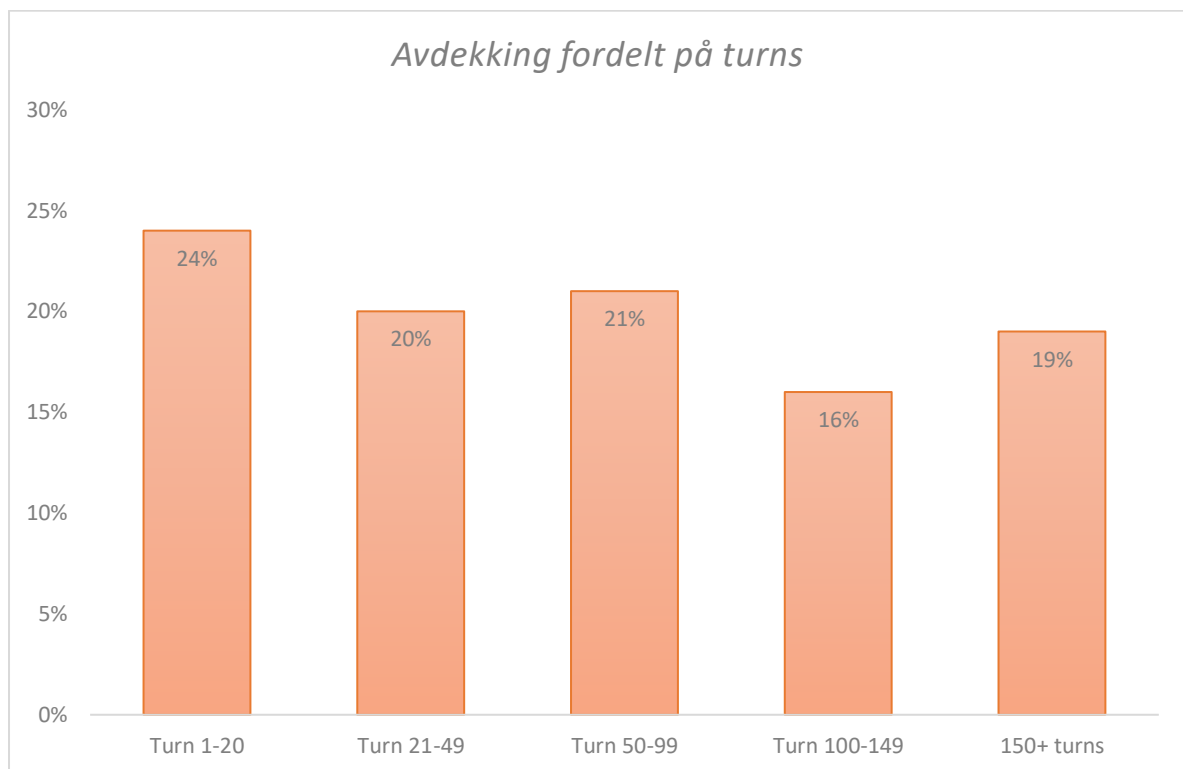
Tabell 4.2 Det totale utvalget fordelt på alder, type overgrep og relasjon til overgriper.

4.3 Avdekking fordelt på «turns»

For å identifisere nøyaktig hvor barna i dette utvalget første gang fortalte om hendelser om vold og/eller seksuelle overgrep, er avhørers spørsmål og barnets respons (produktivt eller ikke- produktivt) undersøkt. Derigjennom er det utarbeidet en analyse som viser i hvilken «turn» avdekking skjer. Hovedmønsteret for avdekking fordelt på turns er illustrert i figur 4.3 med prosentvis distribusjon.

For det totale utvalget var spredningen av avdekking stor, og frekvensen ble derfor inndelt i ulike intervaller som representerer et begrenset antall turns. Intervallene går fra turn 1 til turn 263 (range= 1-263), fra spontan avdekking til avdekking sent ut i avhøret.

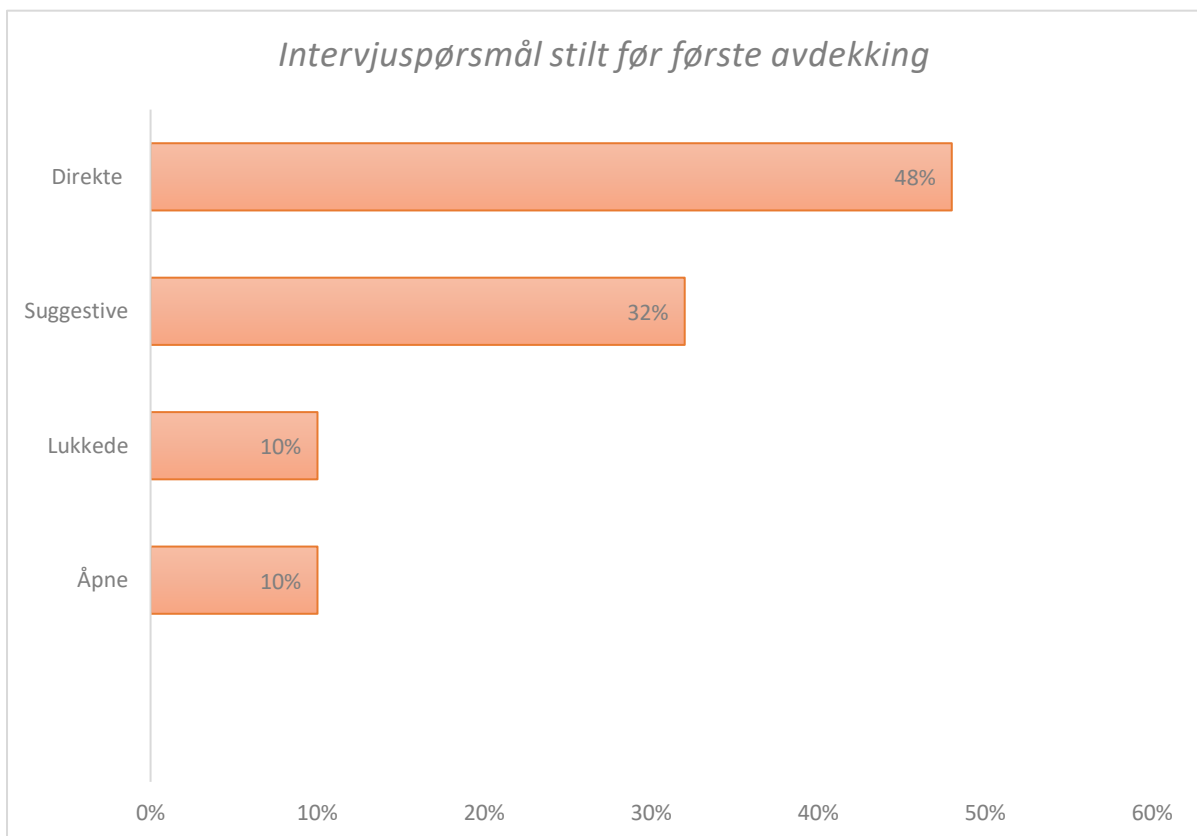
Gjennomsnittet på hvilken turn barnet fortalte om den mistenke hendelsen var 80,4.

Figur 4.3 Avdekking fordelt på turns.

4.4 Avhørsspørsmål stilt i forkant av første avdekking

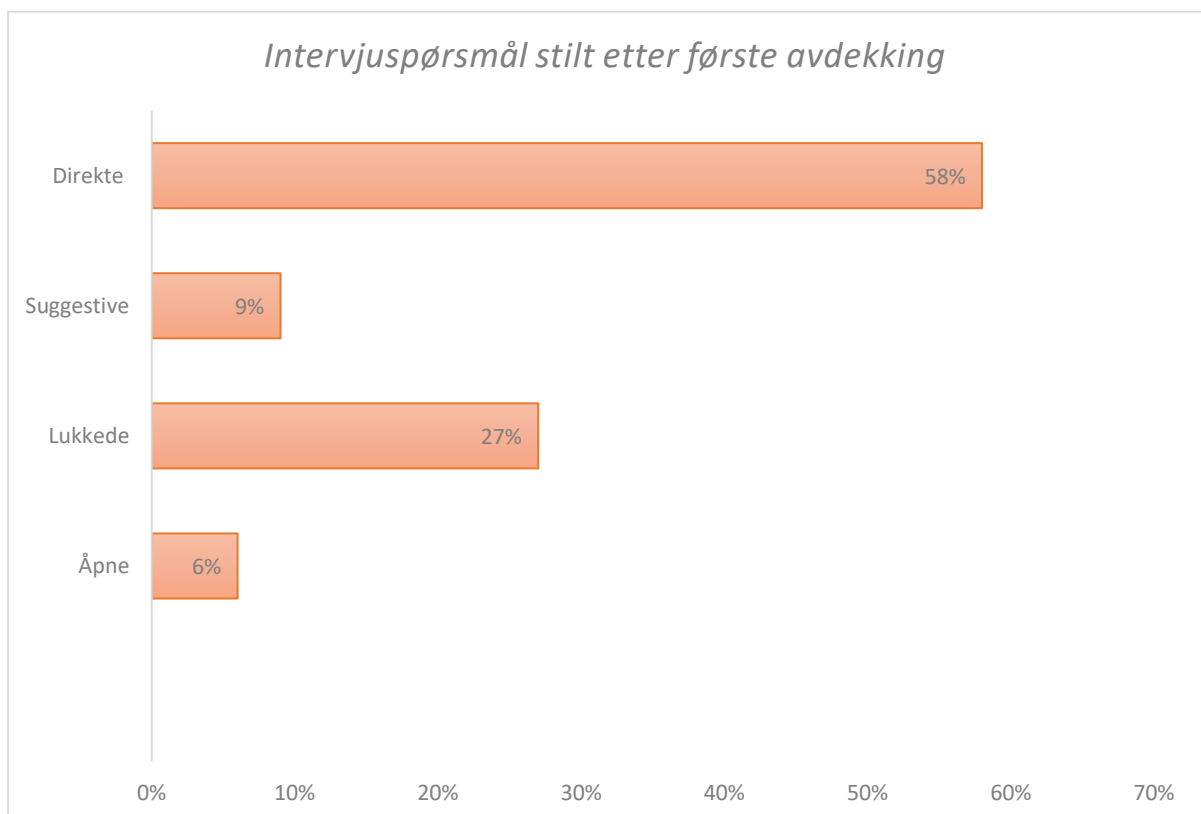
I figur 4.4. presenteres de ulike avhørsspørsmålene som ble stilt i forkant av første avdekking. Det er en betydelig forskjell mellom det mest stilte spørsmålet som var de direkte (48%), og de minst stilte som var de lukkede og åpne spørsmål (10%). Herunder er det viktig å konkretisere at de lukkede spørsmålene som i kategoriinndelingen (se figur 3.2.) inneholder tvungne valg og ja/nei spørsmål, i dette utvalget kun inneholder ja/nei spørsmål. De to kategoriene er derfor kollapset til en variabel. En høy andel direkte spørsmål og lav andel åpne spørsmål er også identifisert i tidligere forskning (Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015).

Figur 4.4 Intervjuspørsmål stilt før første avdekking.

4.5 Avhørsspørsmål stilt i etterkant av første avdekking

Hvilket oppfølgende spørsmål som ble stilt etter første avdekking vises i figur 4.5 med prosentvis distribusjon. Oppfølgingsspørsmålene etter avdekking domineres av direkte spørsmål, og utgjør en andel på 58%. Et betydelig mindre antall åpne spørsmål ble stilt (6%). Lukkede spørsmål utgjør 27% og kan anses å være en positiv trend under dette punktet, i henhold til retningslinjene i SA-metoden (Langballe & Davik, 2017).

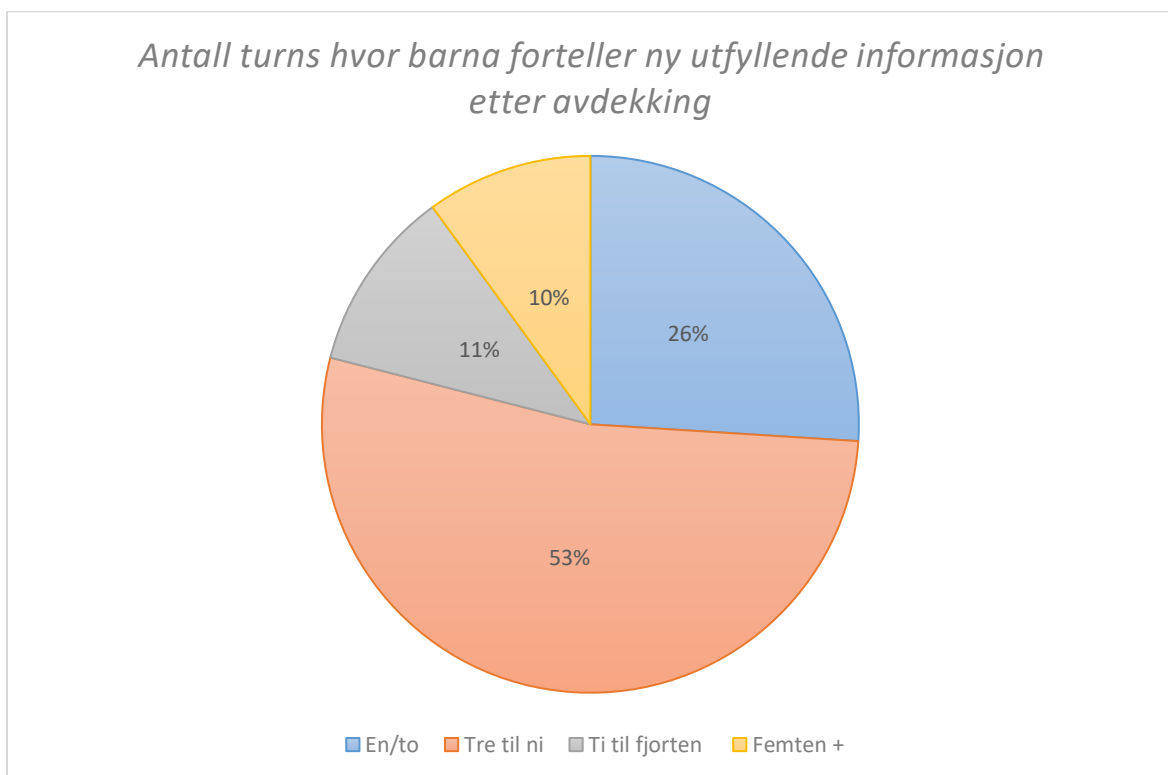

Figur 4.5 Intervjuspørsmål stilt etter første avdekking.

4.6 Antall turns med ny utfyllende informasjon etter avdekking

For å kartlegge hvor lenge barna fortsatte å fortelle ny utfyllende informasjon etter første avdekking, er det utarbeidet en analyse som viser turns i etterkant av avdekking hvor ny informasjon gis (figur 4.6). Alle turns her er i datamaterialet registrert som såkalte «p5», og innebærer at barna oppgir ny, utfyllende og detaljert informasjon direkte relatert til forholdet. Det er viktig å konkretisere at dette er målt i samme sekvens.

Ytterligere viser figur 4.6 at en stor andel av barna forteller ny relevant informasjon i 1 eller 2 turn (26%). Over dobbelt så mange av barna (53%), gir ny utfyllende informasjon i 3-9 turns etter avdekking. I tillegg er det nærliggende en fjerdedel som fortsatt produserer ny relevant informasjon fra turn 15 og utover i avhøret. Dette understreker førskolebarns kapasitet til å kunne gjenkalle ganske høy andel ny informasjon og være informative. Barnas sammenhengende fortellinger om forholdet etter avdekking har et gjennomsnitt på 6,4 turns.

Figur. 4.6. Antallet turns med ny utfyllende informasjon etter avdekking.

4.7 Avhør hvor barnet avdekker vold og seksuelle overgrep spontant

I dette utvalget avdekket 24 av barna spontant under avhøret. Hvor spontant er begrenset til avsløringer som skjer mellom turn 1-20 (range=1-20). I tabell 4.7 presenteres resultatene av barnas (24) tidlige avdekking fordelt på barnets alder, type overgrep (vold eller SO), samt om barnets relasjon til overgriper er familiær eller ikke. Barnas alder var fra 43 til 75 mnd (mean= 59,6 mnd). En stor andel av barna som inngår i denne undergruppen var i fire og fem årsalderen, noe som kan ses i lys av at de også er høyest representert i det totale utvalget.

Herunder er det en differanse mellom antall barn som avdekket seksuelle overgrep (17) sammenlignet med de som avdekket om voldshendelser (7). Gjennomsnittlig turn for spontan avdekking av vold og/eller seksuelle overgrep er 9.08 (mean=9.08).

ALDER (MÅNEDER)	DELTAKERE	SEKSUELLE OVERGREP	VOLD
		Familie (Ikke-Familie)	Familie (Ikke-Familie)
3 (36 – 47)	2	2 (0)	0 (0)
4 (48 – 59)	10	6 (2)	1 (1)
5 (60 – 71)	10	4 (1)	5 (0)
6 (72 – 75)	2	1 (1)	0 (0)
TOTALT	24	13 (4)	6 (1)

Tabell 4.7 Spontan avdekking fordelt på alder, type overgrep og relasjon til overgriper.

5.0 Diskusjon

I dette kapitlet vil resultater fra analysene drøftes opp mot teori og tidligere empiri. Denne studien har hatt som formål å kartlegge hvilke mønstre som er fremtredende i førskolebarns avsløringer av vold og seksuelle overgrep i en avhørssituasjon. Studien har undersøkt dette i sammenheng med faktorer som barnets alder og kjønn, type overgrep (vold eller SO) og om barnets relasjon til overgriper er familiær eller ikke. Videre er de nevnte faktorene sett i sammenheng med hvorvidt barna avslørte tidlig i avhøret, og hvilke faktorer som er tilknyttet dette.

Ved å undersøke ulike avdekkingsmønstre i avhør av førskolebarn som er inkludert i dette utvalget ($N = 100$), har det også omfattet å analysere avhørsdynamikken. Dette ved å se på avhørers spørsmålstrategier både før og etter første avdekking, og om funnene samsvarer med beskrivelser av SA-metodens retningslinjer (Langballe og Davik, 2017).

Problemstillingen for oppgaven er:

«Hvilke mønstre fremkommer i avdekking av vold og seksuelle overgrep i avhør av førskolebarn utført av politiet, og i sammenheng med hvilke faktorer og avhørsspørsmål skjer avdekking?».

5.1 Avhørsspørsmål stilt i forkant og etterkant av første avdekking

5.1.1 Direkte spørsmål

Resultatene i denne studien viser at det i hovedsak ble stilt direkte spørsmål for å innhente informasjon fra førskolebarna i henhold til avdekking. Denne tendensen var fremtredende både i forkant (48%) og etterkant (58%) av første avdekking. At en høy andel direkte spørsmål ble stilt i forkant av avdekking, er identifisert i tidligere forskning som fant 44% direkte spørsmål i sitt utvalg (Baugerud et al., 2020). Imidlertid er det viktig å poengtere at mine funn er rettet spesifikt mot avhørsspørsmål som er stilt rett før avdekking, mens Baugerud med kolleger (2020) så på avhørsspørsmål generelt gjennom hele avhøret. I tillegg var utvalget deres ($N = 207$) nærliggende dobbelt så stort som mitt. Det kan derfor tenkes at resultatene i denne studien hadde vært annerledes dersom utvalget hadde innebefattet flere avhør og omfattet hele avhørsforløpet.

En høy forekomst av direkte spørsmål stilt i forkant av første avdekking er verdt å merke seg, ettersom SA-metoden i hovedsak anbefaler å stille direkte spørsmål for å bekrefte det barnet allerede har fortalt. Direkte spørsmålene skal herunder bli stilt i form av HV- spørsmål som hva, hvem, hvor og hvordan for å innhente tilleggsinformasjon i resonneringsfasen (Langballe & Davik, 2017, s. 175). Derav kan den høye prosentandelen forstås som at avhører har brukt direkte spørsmål for å avdekke det mistenkte forholdet, og ikke bare for å innhente tilleggsinformasjon. Samtidig er det viktig å poengtere at oppgaven ikke tar høyde for hvilke spørsmålstyper som er stilt i forkant av det direkte spørsmålet, som genererte avdekking. Derigjennom kan det tenkes at avdekkingsmønstrene hadde vært annerledes dersom alle avhørsspørsmålene hadde vært inkludert i analysen.

Den høye andelen av direkte spørsmål stilt i forkant av avdekking, kan skyldes at utvalget inkluderer førskolebarn. At de ulike aldersgruppene kan påvirke avhørers spørsmålsstrategier er derfor ikke utenkelig. Dette fordi forskere hevder at yngre barn kan ha utfordringer med å forstå hva avhører etterspør dersom de stilles åpne spørsmål (Fivush, 2002). Derfor er det anbefalt å stille fokuserte spørsmål i etterkant av et åpent spørsmål, for å innhente ny informasjon. Hvor avhører begynner med åpne spørsmål, derav fokusere

spørsmålet for å utforske viktige detaljer som kan mangle (La Rooy et al., 2015, s. 82). Dette viser seg særlig å være aktuelt i avhør av førskolebarn. Hvor blant annet Hershkowitz med kolleger (2012) har vist at fokuserte spørsmål sammen med åpne spørsmål, er mer effektive for å fremkalle riktig informasjon fra små barn.

Barns konsentrasjon og oppmerksomhetsevne kan være faktorer av betydning for at det er stilt en høy andel direkte spørsmål. Dette fordi barn som har blitt utsatt for vold/og eller seksuelle overgrep, kan ha vanskeligheter med både oppmerksomhet og konsentrasjon (Gaensbauer, 2002). De kan derfor ha behov for hyppigere pauser, slik at de holdes innenfor sitt «toleransevindu» (Nordanger & Braarud, 2017). I henhold til at utvalget består av førskolebarn, er det ikke utenkelig at noen barn har blitt slitne og lei av å ha blitt stilt en rekke spørsmål. Dermed kan de ha ønsket å bryte avhørssituasjonen, ved for eksempel å spørre avhører om å få lov til å gå ut av avhørsrommet for å leke. Det er derfor viktig at avhører lytter til barnet, slik at avhøret gjennomføres i barnets tempo. Dette var også en av årsakene til at SA- metoden ble implementert som avhørsmetode i avhør av de minste barna, slik at barnet skal gis både rom og tid til å kunne respondere på avhørers spørsmål gjennom flere sekvenser (Langballe & Davik, 2017). I foreliggende drøfting er det derfor ikke utenkelig at avhører kan ha stilt åpne spørsmål først, men ikke fått tilstrekkelig svar fra barna og derfor stilt direkte spørsmål. Dette underbygges med at flest saker avdekkes i tidlige turns (se figur 4.3). Noe som begrunner mine tanker om at avhører kan ha hatt utfordringer med å innhente informasjon ved bruk av åpne spørsmål, som særlig anbefales tidlig i avhøret (Langballe & Davik, 2017).

Resultatene i denne studien kan indikere at direkte spørsmål fører til at barn forteller om hendelser om vold og seksuelle overgrep. Denne påstanden underbygges med at direkte spørsmål er den dominerende spørsmålstypen i forkant av første avdekking. Dette til tross for at åpne- og fri gjenkallingsspørsmål har blitt anbefalt av en rekke tidligere studier i avhør med førskolebarn. Samtidig som det anses å være spørsmålstypen som genererer mer detaljert og nøyaktig informasjon fra barn (Brown et al., 2013; Lamb et al., 2009; Lamb et al., 2018; Orbach & Lamb, 2001). Resultatet i denne studien kan derav underbygges av

Herskowitz med kolleger (2012), om at barn ned til tre og fire års alderen kan være informative vitner når de stilles direkte spørsmål.

På en annen side kan andelen direkte spørsmål som ble stilt etter barnets første avsløring (58%), vise gode tendenser i avhørers intervjustrategi. Dette fordi direkte spørsmål er anbefalt avhørsstrategi for å innhente tilleggsinformasjon som barnet allerede har nevnt, og tilpasses barnets utviklingsnivå. For eksempel ved å si «fortell meg hvem faren din slår når han blir sint» (Langballe & Davik, 2017, s. 175). Funnene kan indikere at avhører følger SA-metodens anbefalinger om å bruke spørsmålskategorien som oppfølgingsspørsmål. Samtidig som det kan bety at formålet med å innhente mer tilleggsinformasjon ved bruk av direkte spørsmål, fungerer i praksis. Disse antagelsene er basert på at det er en høy andel barn som fortsetter å fortelle ny informasjon om det mistenkte forholdet etter første avdekking (se figur 4.7).

Et spørsmål som ble fremsatt i problemstillingen var hvilket avhørsspørsmål som har generert avdekking. Derav kan resultatene vise at det er de direkte spørsmålene, da de utgjør størst andel. Det kan anses som en uheldig tendens da «beste praksis standarder» anbefaler å bruke denne spørsmålstypen for å bekrefte informasjon barnet allerede har fortalt. Dermed hadde en lavere andel i forkant av barnets første avsløring vært ønskelig.

5.1.2 Suggestive spørsmål

De suggestive spørsmålene utgjør den nest største andelen av avhørsspørsmålene som er stilt i forkant av barnets første avsløring (32%). Den suggestive kategorien inkluderer som vist (se figur 3.2.), flere typer spørsmål. Dette er ledende- og repeterende spørsmål, samt negativt og positivt press. I tillegg til spørsmål hvor man henviser til andres uttalelser, eller stiller indikerende- og visualiserende spørsmål.

At andelen utgjør en betydelig stor prosentandel sammenlignet med åpne spørsmål (10%), er verdt å merke seg. Dette fordi en rekke undersøkelser hevder at særlig førskolebarn har større sannsynlighet for å svare feil og produsere falske påstander, ved suggestive spørsmål

om deres erfaringer (F.eks. Anderson et al. 2014; Craig et al. 1999; Davies et al. 2000; Lamb et al. 2007). For eksempel undersøkte Lamb med kolleger (2007) hvordan ulike avhørsspørsmål kan påvirke barns nøyaktighet av informasjon i sin respons. Forskerne viste at til tross for at det ble stilt mange suggestive spørsmål som bekreftet detaljer om den mistenkte hendelsen, var det riktig nok de åpne spørsmålene som innhentet mest betydelig informasjon fra barna.

En høy andel suggestive spørsmål stilt i forkant av avdekking, er i tråd med funn fra nyere feltstudier på norske utvalg av SA (Baugerud et al., 2020). En rekke studier hevder at den uønskede mengden av suggestive spørsmål i avhør av barn, ikke har endret seg stort i et 22 års perspektiv (Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015; Lamb, 2016). Dette er en uheldig trend da førskolebarn er mer utsatt for å forvrengte et minne som respons på suggestive spørsmål, sammenlignet med voksne eller eldre barn (f.eks. Ceci og Bruck 2006; La Rooy et al. 2009; Ghetti & Alexander, 2004). Det er derfor bemerkelsesverdig at resultatene viser liten endring, til tross for anbefalinger fra tidligere forskning og litteratur om opplæring og vedlikehold av metodisk kvalitet (f.eks. Lamb et al., 2018; Benson & Powell, 2015).

I forlengelse av forrige avsnitt er det ikke urimelig å tenke at suggestive avhørsteknikker kan føre til at barn forteller noe som ikke er sant. En høy andel suggestive spørsmål kan tenkes å skyldes ulike utfordringer i avhørssituasjonen, hvor en kan være førskolebarns lave alder. Dette kan føre til at avhører får utfordringer med å unngå denne spørsmålskategorien, noe som kan skyldes at yngre barn kan behøve hjelp for å komme i gang på ulike stadier av avhøret. I tillegg kan yngre barn ha et behov for å få noen ytre holdepunkter for hva som skal snakkes om (Gamst & Langballe, 2004, s. 62). Derigjennom kan avhørers hensikt med å veilede barnet inn på temaene, føre til at man i ytterste konsekvens kommer over i en uønsket intervjuform som kan virke ledende for barnas svar (Rønneberg & Poulsson, 2000, s. 213). Et suggestivt avhør kan dermed kjennetegnes ved at avhører har en hypotese som han/hun ønsker å få bekreftet. Derigjennom benyttes ulike påvirkningsstrategier for å oppnå bekräftelsen (Magnussen, 2017, s. 249).

I kontrast til en høy andel suggestive spørsmål stilt i forkant av avdekking utgjør spørsmålskategorien kun 9% etter avdekking, noe som anses å være en positiv tendens.

Spørsmålskategorien frarådes ut fra forskning, som har vist at effekten av suggestive spørsmål kan redusere barns troverdighet (Anderson et al. 2014; Howie et al. 2012; Lamb & Sim, 2013), og sannsynlig bli brukt mot barnet i retten (Goodman et al., 1999). Eksempler på suggestive spørsmål kan være «også tok pappa på tissen din, gjorde han ikke?» eller «søsteren din har sagt at mamma slo deg. Stemmer det?». I tillegg har Benedan med kolleger (2018) vist at omsorgssviktede barn har høyere sannsynlighet for å gi etter for ledende spørsmål, sammenlignet med ikke omsorgssviktede barn. Dette knyttet forskerne til faktorer som barnets kommunikasjonsferdigheter og påstanden fra avhører (Benedan et al., 2018).

I foreliggende drøfting har jeg argumentert for hvordan suggestive spørsmål kan påvirke barns fortellinger om mulige hendelser i en negativ retning. På den andre siden har tidligere forskning hevdet at små barn kan være motstandsdyktige mot suggestive spørsmål (Brown et al., 2013; Kulkofsky & Klemfuss, 2008). Kulkofsky og Klemfuss (2008) inkluderte 112 barn i sin studie, hvor barna skulle teste sine evner i å gjenfortelle en spesifikk iscenesatt hendelse og bli stilt suggestive spørsmål i avhøret. Resultatene i forskernes undersøkelse viste at barna hadde gode ferdigheter til å gjenfortelle hendelsen korrekt, selv etter å ha blitt stilt suggestive spørsmål (Kulkofsky & Klemfuss, 2008). Grunnet en høy andel suggestive spørsmål stilt før avdekking, er det ikke utenkelig at noen barn i dette utvalget har vist å være motstandsdyktighet for denne spørsmålskategorien. Imidlertid kan ikke studien kontrollere for hvorvidt barn i utvalget er sårbare for å bli stilt suggestive spørsmål, eller hvordan de suggestive spørsmålene kan ha påvirket deres svar.

5.1.3 Lukkede spørsmål

Resultatene viser at lukkede spørsmål i liten grad ble anvendt før avdekking, og utgjør kun 10% av avhørsspørsmålene. Funnene indikerer en nedgang i bruk av spørsmålskategorien, sammenlignet med nyere forskning som har analysert norske utvalg av SA (Baugerud et al., 2020). Baugerud med kolleger fant (36%) lukkede spørsmål i sin undersøkelse, og det var kun til barn i alderen 36- 54 mnd. Imidlertid var utvalget deres større ($N = 207$) enn mitt, og funnene må ses i sammenheng med det. Videre er en viktig bemerkelse for utvalget i min studie at det ikke ble brukt noen tvungne valgspørsmål. Dette gjelder i forkant og i etterkant

av avdekking. Med andre ord betyr det at kategorien lukkede spørsmål kun representerer ja/nei spørsmål. Ulike ja/nei spørsmål kan for eksempel være «*hadde dere klær på?*» eller «*sa han noe til deg?*».

At det er stilt en liten andel lukkede spørsmål i forkant av avdekking, anser jeg som positive funn. Dette fordi tidligere forskning viser at spørsmålskategorien kan føre til at barn godtar avhørers innspill og dermed blir villedet i sin forklaring (Lamb, 2018, s. 120). Dette ved at lukkede spørsmål ofte introduserer informasjon barnet nødvendigvis ikke har kommet med selv i forkant. For eksempel kan avhører si «*han slo deg, gjorde han ikke?*», noe som kan føre til at barnet blir usikker og ikke tør å motsi avhørers påstand selvom påstanden ikke nødvendigvis stemmer. Flere studier har også indikert at barns svar på lukkede spørsmål ofte fører til ufullstendige og feilaktige responser (Lamb et al., 2018; Lamb et al., 2003). For eksempel ved at barn er mindre sannsynlige til å svare «jeg vet ikke» på et lukket spørsmål, og dermed gjetter seg frem til et svar (Lyon, 2017, s. 97). I tillegg anses særlig førskolebarn som en sårbar gruppe for å bli stilt denne spørsmålskategorien (Langballe & Davik, 2017). Det kan tenkes å ha paralleller med at barn vil gi lite informasjon på egenhånd, noe som resulterer i at avhører leder an mest av samtalen. Det kan føre til at avhøret preges av avhørers antagelser, i stedet for barnets minne (Lyon, 2017, s. 90).

På en annen side utgjør prosentandelen for lukkede spørsmål som er stilt i etterkant av avdekking en større andel (27%). Dette kan forstås som at avhørerne som har gjennomført SA, har fulgt retningslinjene om å stille denne spørsmålskategorien i etterkant av avdekking for å innhente ny tilleggsinformasjon. Eksempelvis kan avhører i forlengelse av et åpent spørsmål som «*fortell alt om da du fikk vondt*», ha spurt barnet om «*pappa skadet deg, gjorde han ikke?*». Imidlertid er det ikke kontrollert for om de lukkede spørsmålene er stilt som følger av et suggestivt spørsmål. Det ville vært uheldig, ettersom det påfølgende ja/nei spørsmålet kan være basert på en suggestiv påstand som nødvendigvis ikke stemmer. For eksempel dersom avhører sier «*slo mamma deg?*» som et suggestivt spørsmål og barnet svarer ja, kan det resultere i at avhører fortsetter å stille ja/nei spørsmål for å bekrefte detaljer om noe som i utgangspunktet kan være feil. For eksempel dersom avhører fortsetter

å stille spørsmål som «*slo hun deg på armen?*» eller «*slo hun deg i ansiktet?*», hvor barnet fortsetter å bekrefte med ja eller nei. Slike avhørssituasjoner kan føre til at barnet bare bekrefter detaljer basert på avhørers antagelser.

Svaralternativene barnet har å velge mellom er enten ja eller nei, hvor avhører søker bekræftelse på en forventning og barnet kan velge mellom de to utfallene. Dette kan føre til at barnet føler seg usikker, og ikke tør å svare noe annet enn de to alternativene som er lagt frem av avhører. Det kan resultere i at svaret mister sin verdi. Deriblant viser Lyon (2017) at barn kan oppmuntres til gjetting dersom de blir stilt lukkede spørsmål. Dette istedenfor å for eksempel si «*jeg vet ikke*». Yngre barn kan være mindre klar over forskjellen mellom å vite og å gjette. I tillegg kan små barn i utgangspunktet bruke «ja» og «nei» for å reflektere sine ønsker, istedenfor å svare på hva de tror er svaret. Små barn kan med det vise en «nei» skjevhet, dersom de blir spurt om ubehagelige temaer. For eksempel om de blir utspurt om detaljer ved det seksuelle overgrepet, kan barnet nekte for det (Lyon, 2017, s. 96).

Nyere studier har gjentatte ganger vist til resultater som indikerer at lukkede spørsmål i avhør av barn bør unngås (Baugerud et al., 2020). Derigjennom kan resultatene i foreliggende studie vise en positiv tendens, ved at norske avhørere i større grad unngår å stille lukkede spørsmål.

5.1.4 Åpne spørsmål

Åpne spørsmål skal etter SA-metoden være den overordnende og mest representerte spørsmålskategorien i avhør av barn (Langballe & Davik, 2017). Funnene i denne oppgaven viser at dette kravet ikke blir overholdt i praksis. De åpne spørsmålene utgjør kun 10% av spørsmålene som er stilt før avdekking, og 6% av spørsmålene stilt i etterkant. Differansen mellom andelen åpne spørsmål (10%) og det mest stilte avhørsspørsmålet som er de direkte (48%), er i forkant av avdekking betydelig. Dette anser jeg som bekymringsfullt, ettersom åpne spørsmål hevdes å føre til bedre kvalitet i barns respons (La Rooy et al., 2015). Dessuten er det støtte for at betydelig mer sensitiv informasjon fra barnet kan komme som

resultat av åpne spørsmål (Leander, 2010, s. 199). Derfor betimelig å reise spørsmål rundt hvorfor andelen ikke utgjør en større del av avhørsspørsmålene.

En mulig forklaring på hvorfor det er stilt en lav andel åpne spørsmål kan tenkes å skyldes at studien har undersøkt avhør av de yngste barna. Ved bruk av åpne spørsmål stilles det krav til barnet om å gjenkalle minner og produsere fortellinger (Powell, 2020), noe som kan anses å være utfordrende for sårbare intervjuobjekter som de yngste barna (Wright & Powell, 2006). Dessuten kan det tenkes at mange barn ikke ønsker å fortelle om intime og vanskelige temaer, og dermed har behov for mer tid preget av trygghet og støttende atmosfære for å klare å fortelle (Ahern et al., 2019). I tillegg vil avhørssituasjon for mange barn være uvandt. Barnet er på et nytt sted med mange nye mennesker som det aldri har møtt. Det er derfor ikke urimelig å tenke at åpne spørsmål kan være utfordrende for de yngste barn å besvare, ettersom det er mange inntrykk.

Videre kan en mulig forklaring være at avhører har utfordringer med å stille åpne spørsmål på en adekvat og tilpasset måte etter anbefalingene. Henderson med kolleger (2020) identifiserte i sin studie at omtrent en fjerdedel av de åpne spørsmålene som ble stilt, viste seg å være falske. Dette ble begrunnet med at avhørerne viste tendenser til å ha misforstått bruken av åpne spørsmål. Hvor avhørerne startet med å stille åpne spørsmål som en invitasjon til å la barnet snakke fritt, men endte spørsmålet i en annen spørsmålsform. Denne feiltolkningen resulterte i at avhørerne trodde det var stilt mange åpne spørsmål, men spørsmålsformuleringen var brukt feil. Et falskt åpent spørsmål kan eksempelvis være «fortell meg alt om sparkene» (Henderson et al., 2020). Denne fallgraven kan implisere et behov for ytterligere definisjon av hvordan et åpent spørsmål skal formuleres, slik at avhører både begynner og avslutter det åpne spørsmålet riktig. Funnene til Henderson med kolleger (2020) hadde vært interessant å undersøke i forlengelse av denne studien.

Det å unngå ulike spørsmålskategorier kan være utfordrende for avhører, likevel anses det som en vesentlig forutsetning for å bli en god intervjuer (Yii et al., 2014). Powell (2020) viser at det å stille åpne spørsmål er en praktisk ferdighet, og noe som ofte må tillæres da det er

uvant i vår vesentlige dagligtale. I tillegg krever åpne spørsmål tålmodighet fra avhørers side, for å la barnet svare i sitt tempo og på best mulig måte (Lyon, 2017; s. 103; Powell, 2020, s. 19). Ventetiden kan også bidra til at barnet bygger opp mot til å snakke om sine vonde erfaringer. Derigjennom kan det være mulig at avhørerne for raskt har skiftet til fokuserte spørsmål, som følge av at barnet ikke har svart tilstrekkelig på det åpne spørsmålet. Samtidig kan det være vanskelig for avhører å vite når barnet har brukt opp sin kapasitet til å gjenkalle ny informasjon (Brubacher et al., 2019, s. 75). Det vil derfor være viktig for avhører å forberede avhøret godt, samt vurdere situasjonen med hvert enkelt barn underveis.

De åpne spørsmålene stilt etter første avdekking utgjør kun 6%, og er derav det minst stilte oppfølgingsspørsmålet. Basert på at tidligere forskning har identifisert 40% åpne spørsmål i sin undersøkelse (Cederborg et al., 2012), er resultatet skuffende. Dette fordi denne spørsmålskategorien skal være overveiende (Langballe & Davik, 2017). På den andre siden er det ikke overraskende, da tidligere studier har vist en lav tendens åpne spørsmål (F.eks. Korkman et al., 2006, 2%; Sternberg et al., 1996, 4%; Cederborg et al., 2000, 6 %; Davies et al., 2000, 2 % Lamb et al., 1996, 2 %). Andelen i etterkant kunne vært større, ettersom det anbefales at man utover i avhøret med bruk av ulike spørsmålstrategier åpner opp igjen for fri gjenkalling. Dette er kalt «paring», hvor fokuserte spørsmål blir stilt for å klargjøre informasjon, og derav åpner opp for narrativ-fremkallende invitasjoner (Langballe & Davik, 2017).

En lav andel av åpne spørsmål, kan underbygge tendensen som Johnson med kolleger (2015) identifiserte for syv år tilbake. Med andre ord er det ingen store forandringer i bruk av åpne spørsmål i avhør av barn. Imidlertid er det viktig å poengtere at det er positivt at det er blitt stilt åpne spørsmål, selv om de utgjør en liten andel. Resultatene understreker et ønskelig behov for at denne spørsmålskategorien i større grad blir anvendt i fremtidige avhør.

5.2 Barnets evne til å fortelle ny relevant informasjon etter avdekking

Førskolebarns evne til å fortsette å fortelle ny utfyllende informasjon om hendelsen i påfølgende turns etter første avsløring, ble presentert i figur 4.6. Funnene representerer barns forutsetninger om å være kompetente og informative vitner i en avhørssituasjon. Hele

26% av barna gav ny saksrelatert informasjon i turn en eller to etter første avdekking. Nærliggende dobbelt så mange (53%) i turn tre til ni etter første avdekking. Dette kan underbygge SA-metodens retningslinjer om at suggestive, ledende og lukkede spørsmål skal stilles i etterkant av barnets utsagn om hendelsen, for å innhente tilleggsinformasjon. For som vist tidligere (se figur 4.5), er suggestive spørsmål overrepresentert med 58% av avhørsspørsmålene stilt etter første avdekking og kan ha sammenheng med at barna fortsetter å fortelle ny informasjon utover i avhøret.

Et interessant funn er at nesten en fjerdedel av barna gav ny informasjon fra turn ti og utover i avhøret (21%). Dette anser jeg som verdt å merke seg, fordi det hevdes at barns oppmerksomhetsspenn er på omtrent 15-20 minutter, og dette er i den andre sekvensen av intervjuet (Langballe & Davik, 2017, s. 176). At barn fortsetter å fortelle ny relevant informasjon om hendelsen i turn ti og utover i avhøret etter avdekking, kan anses å være etter den andre sekvensen av avhøret. Derav kan funnene indikere at små barn klarer å opprettholde konsentrasjonen over lenger tid, samt evner å produsere flere detaljer til deres fortellinger. Dette underbygger tidligere forskeres påstander om at barn er informative vitner og minnes de traumatiske hendelsene godt (Alexander et al., 2005; Cordón et al., 2004; Peterson, 2002).

I forlengelse av forrige avsnitt ønsker jeg å belyse en undersøkelse som så på førskolebarns ferdigheter til å angi ny informasjon. Hershkowitz med kolleger (2012) avdekket at barn ikke bare kan gjenfortelle tidligere informasjon, men også produsere ny informasjon og tilføye detaljer til deres fortellinger. I tillegg fremhevet forskerne at små barn er samarbeidsvillige og lydhøre intervjuobjekter, samt kompetente i prosessen for minneinnhenting (Hershkowitz et al., 2012, s. 619). Dette illustrerer små barns forutsetninger til å kunne fortsette å produsere ny informasjon. Tendensen finner vi også i Baugerud med kolleger (2014), men da 3 måneder etter første avhør. Hvor barna ned i 3 års alder fortalte vesentlig ny korrekt informasjon i det andre intervjuet 3 måneder senere. Dette underbygger poenget med at avhørers spørsmålsstrategi bør tilpasses det enkelte barns forutsetninger og modenhet, slik at best og mest mulig informasjon fremkommer.

Et annet sentralt element som kan påvirke barn til å fortelle ny informasjon om hendelsen utenom avhørsspørsmålene, er avhørers rolle. Forskning viser at minner om en hendelse kan forsterkes ved at en voksen kan hjelpe med å forklare hva som har skjedd, samt oppklare eventuelle misforståelser (Christianson & Granhag, 2008). En av avhørers viktigste rolle er å gjøre barnet trygg og komfortabel. Det kan tenkes at avhører i denne studien har vist støtte overfor det barnet forteller. For eksempel ved å bruke fasilitatorer som «*mhm*», og derav gjort det lettere for barnet å snakke om den mistenkte hendelsen. Barnet kan som følge av en støttende intervjudynamikk ha følt seg sett og ivaretatt, noe som er nedskrevet i SA-metodens retningslinjer. I følge Langballe & Davik (2017) vil førskolebarn sammenlignet med eldre barn, ha et økt behov for sosial støtte og ytterligere tilretteleggere. Avhører kan ha gitt sosial støtte til barnet som er i avhør, ved å vise at han/hun aktivt lytter, er interessert og følger med på det barnet forteller. En slik støtte innebærer tid til å etablere tillitt og trygghet under intervjusituasjonen (Ahern et al., 2019; Hershkowitz et al., 2006).

De nevnte faktorene i forrige avsnitt poengteres i en nyere undersøkelse. Hvor forskerne viste at sosial støtte i første intervjuet, var assosiert med forbedret samarbeid og flere detaljer om hendelsen i det andre intervjuet (Hershkowitz et al., 2021, s. 744). Dette understreker også den avgjørende rollen til å etablere en relasjon til et barn som er motvillig til å fortelle om den mistenkte hendelsen. Samtidig må man erkjenne at noen barn trenger lenger tid for å bygge en relasjon til intervjuer (Saywitz et al., 2015), selv under støttende forhold. Med det sagt er det mulig at støttende intervjuere gir motvillige barn mulighet til å utvikle en tillitsfull relasjon. Dette gjør dem i bedre stand til å regulere sine negative følelser, håndtere interne konflikter om avsløring og dermed tillate å dem å avsløre lettere (Azad & Leander, 2015).

5.3 Faktorer knyttet til spontan avdekking

Et interessant funn som utpekte seg da jeg analyserte avdekkingsmønstre, var at i 24 av sakene avdekket barna spontant (se tabell 4.7). Dette kan anses å være en stor andel, da det utgjør en fjerdedel av det totale utvalget. Betydningen av spontan avdekking er som nevnt i denne oppgaven begrenset til avdekking som skjer tidlig i avhøret, mellom turn 1- 20.

Hvorvidt spontan avdekking har vært relatert til saksspørsmål som for eksempel «*fortell meg alt om da du var hos besteforeldrene dine*», eller generelle spørsmål rundt avhørssituasjonen som «*vet du hvorfor du er her i dag?*» kan ikke kontrolleres for. I tillegg er det lite forskning på feltet som retter seg spesifikt mot spontan avdekking i en avhørssituasjon, samt hva som betegnes som tidlig spontan avdekking. Noen forskere har vist at spontan avdekking skjer innen 1 måned etter hendelsen fant sted (Smith et al., 2000), mens andre studier har begrenset spontan avdekking til første gang barna fortalte noe om hendelsen i avhøret (Hershkowitz et al, 2007). Funnene i denne studien har derfor vært vanskelig å generalisere til populasjonen.

Datasettet inkluderer turns fra 1 og opp mot 230 spørsmål. Derigjennom er det grunn til å tro at noen av de 24 barna som spontant avdekket, fortsatt var i kontaktetableringsfasen av avhøret. Dermed kan det tenkes at de spontane utsagnene kom som følge av at avhører har fått barnet til å føle seg trygg. Kontaktetableringsfasen vil ofte inneholde at avhører introduserer en hendelse som barnet nylig har opplevd som ledd i å øve på gjenhenting og fortelling av et episodisk minne, og der barnet blir bedt om å fortelle mer om hendelsen i tråd med metoden (Langballe & Davik, 2017, s. 175). I utgangspunktet er dette for å kartlegge barnets evne til å mestre den frie narrative spørsmålsformen og øve på måten en snakker sammen i en slik kontekst. Det kan samtidig tenkes at barnet vet hva det skal snakke om, har fått informasjon i forkant eller på annen måte forstår, slik at det benytter muligheten eller har et ønske om å bli fort ferdig med å snakke om det som ofte oppfattes som et ubehagelig tema.

Av de 24 barna som spontant avslørte, utgjorde fire- og femåringene høyest andel med totalt 20 barn. Noe som kan tolkes som at fire- og femåringer i utgangspunktet har tilegnet seg bedre språkkunnskap og strategier for å gjenhente minner, til forskjell fra barn i treårsalderen (Tetzchner, 2012). I tillegg kan de forstå mer av avhørssituasjonen og hvorfor de er på barnehuset. Treåringer kan derimot ha utfordringer med å forstå hva de har vært utsatt for. I tillegg til at de ikke vet at vold og seksuelle overgrep er galt, noe som kan ha resultert i at de yngste barna har brukt lenger tid på å fortelle om den mistenkte hendelsen.

Samtidig ønsker jeg å understreke at funnene må ses i sammenheng med at fire- og femåringene er høyest representert i det totale utvalget, og kan gjenspeiles i funnene. At barn i yngre aldersklasser i større grad kan komme med spontane utsagn, er identifisert i tidligere studier. Hvor det konsekvent har blitt vist at barn under 5 og 6 år, er mer sannsynlig til å avsløre på en spontan måte, sammenlignet med eldre barn som har en tendens til å avsløre mer målrettet (Campis, et al., 1993; Nagel et al., 1997).

Et funn som derimot vekker min interesse, er at seksåringene ikke utgjør en stor andel av de spontane utsagnene. Dette knyttet til at denne gruppen skulle representert flere barn i henhold til deres utvikling og modenhet. Imidlertid er det verdt å merke seg at det totale utvalget på 100 barn inkluderer få seksåringer (5%), og at funnene må ses i lys av dette. At en lav andel seksåringer spontant avslørte kan tenkes å ha paralleller med at seksåringene i større grad enn yngre barn, preges av konsekvenstenkning (Søftestad, 2008). Derfor kan de ha brukt lenger tid på å bestemme seg for å fortelle, og havner derav utenfor turn 20. Barnet kan tenke på trusler fra overgriper som for eksempel kan være *«dersom du forteller dette til noen, må mamma i fengsel»* eller *«om du sier dette til familien din, kommer de til å bli lei seg»*. I tillegg kan lojaliteten barnet har til overgriper være en barriere som krever tid å bryte, fordi eldre barn i større grad kan være redde for at dersom de forteller så får de ikke lov til å dra hjem igjen. Barnet kan også sitte med en følelse av skam og skyld, fordi overgriper for eksempel har sagt *«hadde du gjort som jeg bad deg om, hadde jeg ikke dytta deg ned trappa»*.

Et annet interessant spørsmål er om relasjonen barnet har til overgriper kan ha hatt en innvirkning på de spontane beretningene. For som presentert tidligere er 19 av de 24 sakene familiære. Dette anser jeg som et interessant funn, for det er ikke urimelig å tenke at en nær relasjon kunne vært en barriere for å avsløre i tråd med hva som er vist i en rekke tidligere undersøker (Alaggia et al., 2019; Arata, 1998; Goodman- Brown et al., 2003; Hanson et al., 1999; Kogan, 2004; Smith et al., 2000). Imidlertid viser funnene mine at en nær relasjon mellom barnet og overgriper ikke nødvendigvis fører til forsinket avsløring. Dette fordi funnene kan indikere at noen barn ikke opplever en nær relasjon til overgriper som

hemmende i sin prosess med å avsløre i en avhørssituasjon. Samtidig er det viktig å poengtere at studien ikke kan kontrollere for om noen av førskolebarna opplevde en nær relasjon til overgriper som en barriere. At noen barn tidlig avdekket til tross for en nær relasjon til overgriper, kan være relatert til en rekke individuelle og kontekstuelle faktorer. På den ene siden kan det tenkes at barnet i mindre grad føler lojalitet overfor overgriper, grunnet overgriperes utførte handlinger mot barnet. Noe som kan føre til at barnet i større grad spontant forteller om sine opplevelser. I tillegg kan barnet ha et sterkt ønske om at overgrepene skal stoppes. På den andre siden kan det tenkes at avhører har opparbeidet en god relasjon til barnet, som medfører at barnet i større grad tørr å dele tanker og følelser de sitter med «her og nå». Samtidig kan det være første gang barnet blir utspurt om den mistenkte hendelsen, og ved at avhører for eksempel stiller et suggestivt spørsmål og presser barnet litt mot å fortelle om den mistenkte hendelsen, kan barnet ha gitt etter. Avhørers rolle kan i sakene som omhandler de tidlige avsløringene, ha vært en faktor for at barnet har følt seg sett og hørt. Dette står i motsetning til en annen studie som har vist at barn generelt ikke ønsker å avdekke til en profesjonell utøver (Azzopardi et al., 2019).

At 24 barn tidlig i avhøret fortalte om overgrepshendelser, anser jeg som positive funn. Dette fordi spontane fortellinger anses som verdifulle i en rettslig kontekst, da informasjonen fremkommer ved minimal ledelse (Langballe, 2007). Forskning om barns pålitelighet når de er vitner i straffesaker viser til bred enighet om at informasjonen barn gir i en fri ekspansiv fortelling fremkallet av åpne spørsmål, og med færrest mulig spørsmål fra avhører, inneholder minst feil (Hershkowitz et al., 2007; Lamb et al., 2018; Langballe, 2007). Barn både kan og tør å fortelle fritt om egne opplevelser av vold og seksuelle overgrep (Langballe, 2007; Hershkowitz et al. 2012). Noe som understreker at barn bør gis mulighet til dette. Et spørsmål som dermed reiser seg er om flere barn hadde avdekket spontant, dersom avhører hadde stilt flere åpne spørsmål. I henhold til foreliggende drøfting hadde det vært ønskelig at andelen spontane avsløringer hadde vært større, siden det kan styrke barnets vitneforklaring.

Etter å ha diskutert foreliggende avhørsdynamikk i spontane avsløringer, har jeg sett nytten av å kunne utdype dette på et kvalitativt nivå i fremtidige studier. Derigjennom hadde det vært interessant å undersøke hvilket avhørsspørsmål eller generelle spørsmål fra avhørssituasjonen, som genererte spontan avdekking. Samtidig undersøkt om relasjonsmomentet kan ha hatt en innvirkning på de spontane utsagnene.

5.4 Følger dagens praksis forskningsbaserte retningslinjer?

Takket være forskning og observasjoner fra praksis, er det innhentet mye kunnskap om førskolebarns forutsetninger for å være gode vitner (f.eks. Augusti & Myhre, 2021; Baugerud et al., 2014; Hershkowitz et al., 2012; London et al., 2005). Denne kunnskapen er samlet i nasjonale og internasjonale avhørprotokoller som skal legge til rette for å ivareta barns vitneutsagn i et avhør, og påse at barnets forklaring holder en høy standard i juridisk kontekst (Hershkowitz et al., 2012; Lamb et al., 2018; Langballe & Davik, 2017; Newline et al., 2015). For å forbedre kvaliteten av avhør av de yngste barna ble SA-metoden etablert og innført i det norske politiet. Metoden skulle gi mer tid til forberedelser i forkant av avhøret, samt inkludere flere pauser. Det var også et sterkt ønske om å fjerne tidsbegrensninger i avhør, slik at barnet gis rom til å bruke tid til å fortelle om hendelsen, samt få snakke i eget tempo og å få slappe av (Langballe & Davik, 2017).

Etter tidligere kritikk om at det norske politiet i utilstrekkelig grad anvender åpne spørsmål i gjennomføring av barneavhør (Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015), er det ikke overraskende at funnene i den foreliggende studien finner tilsvarende lave tendenser. Per i dag er det ikke tilstrekkelig bruk av åpne spørsmål, noe som er skuffende. Spørsmålstyper som etter SA-metoden og forskningsbaserte anbefalinger skal generere best og mest nøyaktig fortellinger fra førskolebarn (Langballe & Davik, 2017), følges ikke av det norske politiet. Resultatene viser at den dominerende spørsmålstypen som er blitt brukt under avhør av førskolebarn, er direkte spørsmål såvel som suggestive spørsmål. Dette uavhengig om spørsmålet er blitt stilt før avdekking, eller som oppfølgingsspørsmål i etterkant av avdekking. Noe som står i motsetning til at det ifølge SA-metoden skal være åpne spørsmål som dominerer, samt at direkte og suggestive spørsmål kun skal brukes for å bekrefte

informasjonen barnet allerede har fortalt (Langballe & Davik, 2017). Til tross for at direkte spørsmål til en viss grad anbefales i avhør av små barn, kan den overveiende tendensen tenkes å reflektere noe ukritisk bruk av spørsmålstypen. I tillegg kan spørsmålsformuleringer være utfordrende i avhør med små barn, og avhører har derfor stilt direkte spørsmål for å innhente mest mulig informasjon.

I denne studien er det ikke kontrollert for i hvilken sekvens av intervjuet hvor det er stilt ulike avhørsspørsmål. Den tar heller ikke høyde for hvilket spørsmål som er stilt før spørsmålet som fører til avdekking. I sammenheng med antagelser fra tidligere forskning om at førskolebarn gjerne trenger lenger tid på å fortelle om hendelsen (Hershkowitz, 2021), er det viktig å fremheve avhørers mulige utfordringer ved å unngå ledende, suggestive og ja/nei spørsmål. Det kan derfor tenkes at avhører har stilt åpne spørsmål i første fase som er anbefalt i SA-metoden, men grunnet barnas lave alder responderte de ikke produktivt og ble deretter stilt direkte spørsmål. Gjennom datasettet for denne undersøkelsen kan dette som nevnt ikke kontrolleres for. Imidlertid kan det være en forklarende faktor til hvorfor åpne spørsmål utgjør en betydelig mindre andel enn hva som er ønskelig etter SA- metodens retningslinjer. Samtidig finner vi samme andel åpne spørsmål som både nasjonale og internasjonale feltstudier har vist over flere år (Baugerud et al., 2020; Johnson et al., 2015; Lamb et al., 2016). I en forlengelse av undersøkelsen i denne oppgaven, ville det vært interessant å analysere om det har blitt stilt åpne spørsmål i forkant av det avdekkende spørsmålet.

Avhørerne som utfører de sekvensielle avhørene av førskolebarn må ha en godkjent videreutdanning i tilrettelagt avhørsmetodikk for barn, og videre for barn og særlig sårbare grupper. Videreutdanningen har som formål å bidra til høyere avhørskvalitet (Politihøgskolen, 2019). Derav er det ikke urealistisk å tenke at praktisering av avhør etter anbefalte retningslinjer hadde vært fremtredende i undersøkelsen av dagens avhørspraksis. Imidlertid vises ikke dette i mine funn ettersom det mest foretrukne avhørsspørsmålet, som er åpne spørsmål, utgjør den laveste prosentandelen både før og etter avdekking.

Politietterforskerne med videreutdanningen som utfører SA på barnehuset kan tenkes å være eksperter i avhør, noe som kan være misvisende og skape falsk trygghet.

Lamb (2016) presenterte en rekke studier om hvorvidt politiet følger anbefalte retningslinjer under avhør av barn etter endt kurs. Funnene viste at avhørerne fremstod som utrente etter bare én måned ute i praksis etter avsluttet opplæring og veiledning målt i type spørsmål de stilte. Dette kan indikere at dagens avhørstrening har begrenset effekt og at det er behov for kontinuerlig oppfølging og veiledning. Derigjennom er det interessant å fremheve en norsk pågående studie som utarbeider et digitalt opplæringsprogram. Prosjektet er kalt «Avatarprosjektet» og ledes av Gunn Astrid Baugerud (2021), og skal bidra til å forbedre intervjuferdigheter blant både barnevern- og politiansatte. Hovedmålet med opplæringsprogrammet er å tilby en databasert øvingsarena for profesjonelle og studenter som trenger å praktisere intervju/avhørsferdigheter. Øvingsarenaen er en simulering av undersøkende samtaler der barnet fremstilles virtuelt (en avatar) og er dynamisk slik at avhører kan stille spørsmål direkte som i en vanlig dialog. Målet er å bedre spørsmålsstilling og med det evnen til å avdekke vold og overgrep blant barn og unge.

Til slutt ønsker jeg å poengtere at til tross for at alle førskolebarna i denne studien avdekket det mistenkte forholdet, impliserer studien et behov for flere retningslinjer i hvordan SA skal foregå. Spesifikt rettet mot hvordan avhører generelt skal benytte flere åpne spørsmål som «fortell meg mer om det». I tillegg til å unngå suggestive og direkte spørsmål før barnet har avdekket. Hovedfunnet i studien viser at dagens avhørspraksis avviker fra internasjonale og nasjonale retningslinjer i hvordan avhør av førskolebarn skal utføres, noe som viser at opplæring og utførelse burde forbedres.

6.0 Begrensning ved studien

I forståelse av denne studien ber jeg leseren om å ta hensyn til begrensninger som kan ha påvirket resultatene. Selv om det totale utvalget anses som stort, er det et selektert utvalg. Det inkluderer kun førskolebarn hvor alle sakene har ført til avdekking. Delprosjektet har kun hatt tilgang på utskrift av avhør der barn avdekker, og hvor det vurderes tilstrekkelig bevis til at påtalemyndighetene tar ut tiltale mot mistenkte. Sakene som faller utenfor utvalget, er der barnet ikke har fortalt eller ikke fortalt tilstrekkelig. De sakene har ikke blitt transkribert og er derfor ikke tilgjengelige for perioden som studien omhandler (2015- 2017).

I tillegg er utvalget inndelt i mindre grupper. Dette er type overgrep (vold eller SO), om relasjonen til overgriper er familiær eller ikke, samt barnets kjønn og alder. Det kan derfor antas at denne inndelingen fører til at utvalget i hver gruppe blir liten, som igjen kan gjøre det vanskelig å generalisere funnene til populasjonen.

Undersøkelsen er basert på resultater fra en nasjonal feltstudie av udokumenterte hendelser fra den virkelige verden. Det har derfor ikke vært mulig å vurdere påliteligheten til førskolebarnas utsagn, eller nøyaktigheten av detaljene som ble innhentet. At det ikke foreligger noen fysiske bevis som videoopptak eller bildebevis er ikke overraskende da det også er en begrensning i en rekke andre feltstudier (f.eks. Baugerud et al., 2020; Hershkowitz et al., 2007). Utover dette foreligger det ingen informasjon om hvor lang tid det har gått fra den mistenkte hendelsen fant sted, og frem til barnet ble avhørt. Noe som kan ha påvirket barnas svar, da hukommelsen anses å være mer nøyaktig kort tid etter en hendelse (Magnussen, 2020).

7.0 Oppsummering

Formålet med denne studien var å undersøke ulike avdekkingsmønstre i avhør av et utvalg førskolebarn, samt se på hvilke faktorer som kan påvirke barns avsløring og hvilket avhørsspørsmål som fører til avdekking. Dette er den første studien som spesifikt tar for seg avdekkingsmønstre blant førskolebarn i Norge. For å kunne besvare studiens problemstilling har jeg gjennom kvantitativ forskningsmetode undersøkt 100 sekvensielle avhør av førskolebarn utført av det norske politiet på et av landets 11 barnehus.

Funnene viser at avhører i liten grad anvender åpne spørsmål i avhør av førskolebarn. De åpne spørsmålene utgjorde den laveste andelen av alle avhørsspørsmål som ble stilt, noe som er avvikende avhørspraksis etter «beste praksis stand» (La Rooy et al., 2015; Lamb et al., 1996; Langballe & Davik, 2017). Differansen mellom det mest stilte avhørsspørsmålet (de direkte spørsmålene) og det minst stilte (de åpne spørsmålene), er bekymringsfull. Dette ettersom åpne spørsmål er det mest ettertraktede i avhør av små barn (Langballe & Davik, 2017). Suggestive og lukkede spørsmål var også hyppig brukt. Funnene kan implisere at avhørere ikke behersker å overføre teori, samt følge retningslinjene til SA-metoden i praksis. Andelen stilte åpne spørsmål er fortsatt for lav. Videre viste funnene at barn er i stand til å fortelle ny relevant informasjon etter avdekking, og kan underbygge påstander om barns forutsetning for å være gode og informative vitner i avhør. Herunder var det overraskende at nær en fjerdedel av barna fortsatt gav relevant og ny informasjon i turn ti og utover i avhøret, etter første avdekking. I tillegg var et positivt funn at 24 av barna avslørte spontant, noe som kan bidra til å styrke deres vitneutsagn i en rettslig kontekst.

Kunnskap rundt barns avdekkingsmønstre av vold og seksuelle overgrep kan være avgjørende for både etterforskningen og bekjempelsen av det alvorlige samfunnsproblemet. Evaluering av dagens avhørspraksis har avdekket mangler og behov for forbedring blant det norske politiet. Derav håper jeg at denne studien kan inspirere til ytterligere studier, samt styrke kunnskap rundt faktorer som kan påvirke barns avsløring av vold og seksuelle overgrep i avhør.

8.0 Fremtidig forskning

Basert på tidligere forskning og «beste praksis standarder» for hvordan avhør av barn bør foregå, anser jeg det som viktig med flere feltstudier som evaluerer ulike mønstre i førskolebarns avdekking av vold og/eller seksuelle overgrep. Dette anser jeg som viktig ettersom norsk avhørpraksis de siste årene har mottatt kritikk for sin praktisering. Derigjennom kan ytterligere forskning bidra til ny evaluering, samt identifisere hvor den avvikende etterfølgelsen av SA- metodens retningslinjer ligger. Dette kan bidra til å heve kvaliteten på barneavhør, og føre til at flere barn forteller om sine traumatiske opplevelser.

I forlengelse av denne studien hadde det vært interessant å inkludere flere avhør av førskolebarn, og sett om tendensen av åpne spørsmål øker i henhold til et større utvalg. I tillegg hadde det vært interessant å se på flere aspekter ved avdekking som for eksempel overgriperes kjønn, alvorlighetsgraden og varigheten av overgrepet, om barna avdekket i forkant av avhøret og hvilke forberedelser som er gjort i forkant av avhøret (både av avhører og hvordan barnet har blitt forberedt), samt avhørers kjønn. Utover dette hadde det vært spennende å gå dyden på barns spontane avsløringer og hvilke faktorer som kan knyttes til dette på et kvalitativt nivå. Å se på hva som styrker, svekker eller påvirker barn til å spontant fortelle, kan bidra til at avhørpraksisen legger til rette for at flere mistenkte forhold blir anmeldt da barns spontane og frie utsagn er ønsket i en rettslig kontekst.

Videre forskning bør rette fokus på om det norske politiets bruk av åpne spørsmål kan anses som «falske åpne spørsmål», slik som Henderson med kolleger (2020) identifiserte i sin undersøkelse. Til tross for at det ble stilt en lav andel åpne spørsmål i denne studien, ville det vært interessant å undersøke om den lave andelen inneholder noen falske spørsmål. Dette kan bidra til mer bevissthet rundt avhørers spørsmålstrategier.

Litteraturliste

- Aas, G., & Andersen, T. (2017). Mishandlingsbestemmelser: En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. § 219 (§ 282/283). Oslo, Norge: PHS Forskning. Hentet fra <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/2427624>
- Ahern, E.C., Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Blasbalg, U., & Karni-Visel, Y. (2019). Examining reluctance and emotional support in forensic interviews with child victims of substantiated physical abuse. <https://doi.org/10.1080/10888691.2017.1387057>
- Alaggia, R., Collin-Vezina, D., Lateef, R. (2019). Facilitators and Barriers to CSA Disclosures: A Research Update (2000-2016) *TRAUMA, VIOLENCE, & ABUSE 2019*, Vol. 20(2) 260-283. DOI: 10.1177/15248380176973. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1524838017697312>
- Albrechtsen van der Hagen, M. Stridbeck, U. Melinder, A- M (2018). Før samtaler på godt og vondt: Effekter på senere tilrettelagte avhør i lys av vitnepsykologisk forskning. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.0809-9553-2018-04-06>
- Alexander, K. W., Quas, J. A., Goodman, G. S., Ghetti, S., Edelstein, R. S., Redlich, A. D., Jones, D. P. H. (2005). Traumatic impact predicts long-term memory for documented child sexual abuse. *Psychological Science*, 16(1), 33-40. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.00777.x>
- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, Ch., Perry, B. D., Dube, Sh. R., & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256(3), 174–186. <https://doi.org/10.1007/s00406-005-0624-4>
- Anderson, G. D., Anderson, J. N., & Gilgun, J. F. (2014). The influence of narrative practice techniques on child behaviors in forensic interviews. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(6), 615-634. <https://doi.org/10.1080/10538712.2014.932878>
- Arata, C. M. (1998). To tell or not to tell: Current findings of child sexual abuse survivors who disclosed their victimization. *Child Maltreatment*, 3(1), 63–71.

- Augusti, E- M., & Myhre, M, C. (2021). The Barriers and Facilitators to Abuse Disclosure and Psychosocial Support Needs in Children and Adolescents Around the Time of Disclosure. <https://doi.org/10.1080/13575279.2021.1902279>
- Azad, A., & Leander, L. (2015). Children's reporting about sexual versus physical abuse: Patterns of reporting, avoidance and denial. *Psychiatry, Psychology and Law*, 22, 890–902. <https://doi.org/10.1080/13218719.2015.1016392>
- Azzopardi, C., Eirich, R., Rash, C. L., MacDonald, S., & Madigan, S. (2019). A meta-analysis of the prevalence of child sexual abuse disclosure in forensic settings. *Child Abuse & Neglect* 93 (2019) 291–304. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.020>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017). https://www.bufdir.no/vold/status_vold/
- Barnelova (1982). Lov om barn og foreldre. (LOV-1981-04-08-7). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>
- Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester. (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bauer, P. J., & Fivush, R. (2010). Context and consequences of autobiographical memory development. *Cognitive Development*, 25(4), 303-308. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2010.08.001>
- Baugerud, G.A. (2021). Bruk av interaktive avatarer ved intervju av omsorgssviktede barn. <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/interaktive-avatarer-intervju-omsorgssviktede-barn>
- Baugerud, G., Johnson, M. S., Hansen, H. B. G., Magnussen, S., & Lamb, M. E. (2020). Forensic interviews with preschool children: An analysis of extended interviews in Norway (2015–2017). *Applied Cognitive Psychology*, 34(3), 654–663. <https://doi.org/10.1002/acp.3647>
- Baugerud, G. A., Magnussen, S., & Melinder, A. (2014). High accuracy but low consistency in children's long-term recall of a real-life stressful event. *Journal of Experimental Child Psychology*, 126, 357-368. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2014.05.009>

- Bearman, M., Brubacher, S. P., Timms, L., & Powell, M. (2019). Trial of three investigative interview techniques with minimally verbal adults reporting about occurrences of a staged repeated event. *Psychology, Public Policy & Law*, 25, 239-252.
<https://doi.org/10.1037/law0000206>
- Benedan, L., Powell, M. B., Zajac, R., Lum, J.A. G., Snow, P. (2018). Suggestibility in neglected children: The influence of intelligence, language, and social skills. *Child Abuse Neglect* 79. 51-60. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.005>
- Benson, M. S., & Powell, M. B. (2015). Evaluation of a comprehensive interactive training system for investigative interviewers of children. *Psychology, Public Policy, and Law*, 21, 309–322.
- Blasbalg, U., Hershkowitz, I., Lamb, M. E., & Karni-Visel, Y. (2020). Adherence to the Revised NICHD Protocol recommendations for conducting repeated supportive interviews is associated with the likelihood that children will allege abuse. *Psychology, Public Policy, and Law*. <https://doi.org/10.1037/law0000295>
- Borgen, G., Dyb, G., Hafstad, G. S., Jensen, T.K., Langballe, Å., Myhre, M., Nikolaisen, J. og Øverlien, S. C. (2011). Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge-kunnskapsstatus. Revidert 2011. *Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress*.
- Brewer, K. D., Rowe, D. M., & Brewer, D. D. (1997). Factors related to prosecution of child sexual abuse cases. *Journal of Child Sexual Abuse*, 6(1), 91-111.
https://doi.org/10.1300/J070v06n01_07
- Brown, D. A., Lamb, M. E., Lewis, C., Pipe, M. E., Orbach, Y., & Wolfman, M. (2013). The NICHD investigative interview protocol: An analogue study. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 19(4), 367-382. <https://doi.org/10.1037/a0035143>
- Brubacher, S.P., Peterson, C., La Rooy, D., Dickinson, J. J., Poole, D. A. (2019). How children talk about events: Implications for eliciting and analyzing eyewitness reports.
<https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.12.003>
- Bruck, M., Ceci, S. J., Francouer, E., & Renick, A. (1995). Anatomically detailed dolls do not facilitate preschoolers' reports of a pediatric examination involving genital touching. *Journal of Experimental Psychology. Applied*, 1, 95–109.

- Bruck, M., Ceci, S. J., & Principe, G. F. (2006). The child and the law. In *Handbook of child psychology*, eds. K. Ann Renninger, Irving E. Sigel, William Damon, and Richard. M. Lerner, 776–816. Hoboken, NJ: Wiley.
- Bunting, L. (2008). Sexual offences against children: An exploration of attrition in the Northern Ireland criminal justice system. *Child Abuse & Neglect*, 32(12), 1109-1118. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.09.002>
- Campis, L. B., Hebden-Curtis, J., & DeMaso, D. R. (1993). Developmental differences in detection and disclosure of sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32, 920–924. <https://doi.org/10.1097/00004583-199309000-00005>
- Carnes, C. N., Nelson-Gardell, D., Wilson, C., & Orgassa, U. C. (2001). Extended forensic evaluation when sexual abuse is suspected: A multisite field study. *Child Maltreatment*, 6(3), 230-242. <https://doi.org/10.1177/1077559501006003004>
- Carnes, C. N., Wilson, C., & Nelson-Gardell, D. (1999). Extended forensic evaluation when sexual abuse is suspected: A model and preliminary data. *Child Maltreatment*, 4(3), 242-254. <https://doi.org/10.1177/1077559599004003005>
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (1995). Jeopardy in the courtroom: A scientific analysis of children's testimony. *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/10180-000>
- Ceci, S. J., & Bruck, M. (2006). Children's suggestibility: Characteristics and mechanisms. *Advances in child development and behavior*, 34, 247-281. DOI: [10.1016/s0065-2407\(06\)80009-1](https://doi.org/10.1016/s0065-2407(06)80009-1)
- Cederborg, A.-C., Alm, C., Lima de Silva Nises, D., & Lamb, M. E. (2012). Investigative interviewing of alleged child abuse victims: an evaluation of a new training programme for investigative interviewers. <https://doi.org/10.1080/15614263.2012.712292>
- Cederborg, A.-C., Lamb, M. E. & Laurell, O. (2007). Delay of disclosure, minimization, and denial of abuse when the evidence is unambiguous: A multivictim case. https://www.researchgate.net/publication/283678483_Delay_of_disclosure_minimization_and_denial_of_abuse_when_the_evidence_is_unambiguous_A_multivictim_case

- Cederborg, A.-C., Orbach, Y., Sternberg, K. J., & Lamb, M. E. (2000). Investigative interviews of child witnesses in Sweden. *Child Abuse & Neglect*, 24(10), 1355-1361.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00183-6](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00183-6)
- Chen, L. P., Murad, M. H., Paras, M. L., Colbenson, K. M., Sattler, A. L., Goranson, E. N., Elamin, M. B., Seime, R. J., Shinozaki, G., Prokop, L. J., og Zirakzadeh, A. (2010). Sexual abuse and lifetime diagnosis of psychiatric disorders: systematic review and meta-analysis. *Mayo Clinic Proceedings* (Vol. 85, No. 7): 618–629.
<https://doi.org/10.4065/mcp.2009.0583>
- Christianson, S. Å., & Granhag, P.A. (2008). *Handbok i rättspsykologi*. Stockholm: Liber.
- Christianson, S. Å., Engelberg, E., & Holmberg, U. (1998). *Avanserad förhørs- och intervjuetodik*. Borås, Sverige: Natur och Kultur.
- Cordón, I. M., Pipe, M.-E., Sayfan, L., Melinder, A., & Goodman, G. S. (2004). Memory for traumatic experiences in early childhood. *Developmental Review*, 24(1), 101-132.
<https://doi.org/10.1016/j.dr.2003.09.003>
- Craig, R. A., Scheibe, R., Raskin, D. C., Kircher, J. C., & Dodd, D. H. (1999). Interviewer questions and content analysis of children's statements of sexual abuse. *Applied Developmental Science*, 3(2), 77-85. https://doi.org/10.1207/s1532480xads0302_2
- Cross, T. P., De Vos, E., & Whitcomb, D. (1994). Prosecution of child sexual abuse: Which cases are accepted? *Child Abuse & Neglect*, 18(8), 663-677.
[https://doi.org/10.1016/0145-2134\(94\)90016-7](https://doi.org/10.1016/0145-2134(94)90016-7)
- Davies, G. M., & Westcott, H. L., (1999). Interviewing children under the Memorandum of Good Practice: A research review. London: Home Office.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.471.5177&rep=rep1&type=pdf>
- Davies, G. M., Westcott, H. L., & Horan, N. (2000). The impact of questioning style on the content of investigative interviews with suspected child sexual abuse victims. *Psychology, Crime and Law*, 6(2), 81-97.
<https://doi.org/10.1080/10683160008410834>
- Davik, T. (2019). "Det er jo vanskelig nok med voksne". En studie om dommers bevisvurdering i saker om vold og seksuelle overgrep hvor barn i førskolealder er

fornærmet eller vitner. Universitetet i Oslo, Oslo. Hentet fra:

<https://www.duo.uio.no/handle/10852/69022>

Davik, T & Langballe, Å (2013). «Du får bare gjøre så godt du kan ...» Utfordringer og dilemmaer ved avhør av barn i førskolealder. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3061-2013-01-02>

De Bellis MD, Keshavan MS, Shifflett H, Iyengar S, Beers SR, Hall J, Moritz G. (2002). Brain structures in pediatric maltreatment- related posttraumatic stress disorder: a sociodemographically matched study. *Biol Psychiatry* 52:1066–1078.

DOI: [10.1016/s0006-3223\(02\)01459-2](https://doi.org/10.1016/s0006-3223(02)01459-2)

Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (1950). (EMK)

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/den-europeiske-menneskerettighetskonvens/id88366/>

Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Giles, W. H., & Anda, R. F. (2003). The impact of adverse childhood experiences on health problems: Evidence from four birth cohorts dating back to 1900. *Preventive Medicine*, 37(3), 268-277. [https://doi.org/10.1016/S0091-7435\(03\)00123-3](https://doi.org/10.1016/S0091-7435(03)00123-3)

Edgardh, K., & Ormstad, K. (2000). Prevalence and characteristics of sexual abuse in a national sample of Swedish seventeen-year-old boys and girls. *Acta Paediatrica*, 89(3), 310-319. <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2000.tb01333.x>

Eisen, M. L., Quin, J. J., Goodman, G. S., & Davis, S. L. (2002). Memory and suggestibility in maltreated children: Age, stress arousal, dissociation, and psychopathology. *Journal of Experimental Child Psychology*, 83, 167–212. [https://doi.org/10.1016/S0022-0965\(02\)00126-1](https://doi.org/10.1016/S0022-0965(02)00126-1)

Elliott, D. M., & Briere, J. (1994). Forensic sexual abuse evaluations of older children: Disclosures and symptomatology. *Behavioral Sciences and the Law*, 12, 261–277.

Faller, K. (2016). Disclosure Failures: Statistics, Characteristics, and Strategies to Adress Them. I W. O'Donohue, & M. Fanetti, *Forensic Interviews Regarding Child Sexual Abuse A Guide to Evidence-Based Practice* (ss. 123-139). Sveits: Springer.

- Faller, K. C., Cordisco-Steele, L., & Nelson-Gardell, D. (2010). Allegations of Sexual Abuse of a Child: What to Do When a Single Forensic Interview Isn't Enough. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5), 572–589. <https://doi.org/10.1080/10538712.2010.511985>
- Fergusson, D. M., Boden, J. M., & Horwood, L. J. (2008). Exposure to childhood sexual and physical abuse and adjustment in early adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 32(6), 607–619. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.12.018>
- Fisher, R. P., & Geiselman, R. E. (1992). *Memory enhancing techniques for investigative interviewing: The cognitive interview*. Springfield, IL: Charles C Thomas Publisher.
- Fivush, R. (1993). Developmental perspectives on autobiographical recall. I G. S. Goodman & B. L. Bottoms (Red.), *Child victims, child witnesses: Understanding and improving testimony* (s. 1-24). New York, NY: Guilford Press.
- Fivush, R. (2002). The development of autobiographical memory. I H. L. Westcott, G. M. Davies, & R. Bull (Red.), *Children's testimony: A handbook of psychological research and forensic practice* (s. 55–68). Chichester, England: Wiley.
- Fivush, R. (2011). The development of autobiographical memory. *Annu. Rev. Psychol.*, 62(1), 559-582. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131702>
- Fivush, R., Haden, C., & Reese, E. (1995). Remembering, recounting, and reminiscing: The development of autobiographical memory in social context. In D. C. Rubin (Ed.), *Remembering our past: Studies in autobiographical memory* (pp. 341–359). New York: Cambridge University Press.
- Forskrift om tilrettelagte avhør. (2015). Forskrift om avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner (FOR-2015-09-24-1098). Lovdata. <https://lovdata.no/pro/#document/SF/forskrift/2015-09-24-1098>
- FN- sambandet om barnets rettigheter (1989). Barnekonvensjon. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>
- Gaensbauer, T. J. (2002). Rrepresentations of trauma in infancy: Clinical and theoretical implications for the understanding of early memory. *Infant Mental Health Journal*, 23(3), 259–277. <https://doi.org/10.1002/imhj.10020>
- Gamst, K- M, T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. 2. utg. Universitetsforlaget.

- Gamst, K- M, T., & Langballe, Å. (2004). *Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør*. Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming. Universitetet i Oslo.
- Ghetti, S., & Alexander, K. W. (2004). "If it happened, i would remember it": Strategic use of event memorability in the rejection of false autobiographical events. *Child development*, 75(2), 542-561. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00692.x>
- Gjellan, M. Larsen, K, N., Furuly, T. Aarsæther, A (2020, 23.mars). Må utsette barneavhør: - redd det skal gå veldig ille med noen barn. NRK. <https://www.nrk.no/norge/tomme-avhorsrom-pa-barnehusene-bekymrer-fagfolk-1.14954294>
- Goodman-Brown, T. B., Edelstein, R. S., Goodman, G. S., Jones, D. P., & Gordon, D. S. (2003). Why children tell: A model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(5), 525–540.
- Goodman, G. S., & Aman, C. (1990). Children's use of anatomically detailed dolls to recount an event. *Child Development*, 61, 1859–1871.
- Goodman, G. S., Hirschman, J. E., Hepps, D., & Rudy, L. (1991). Childrens memory for stressful events. *Merrill Palmer Quarterly*, 37, 109–158.
- Goodman, G. S., Quas, J. A., Bulkley, J., & Shapiro, C. (1999). Innovations for child witnesses: A National Survey. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(2), 255-281. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.5.2.255>
- Green, A. H. (1993). Child sexual abuse: Immediate and long-term effects and intervention. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32(5), 890-902. <https://doi.org/10.1097/00004583-199309000-00002>
- Greenhoot, A., Bunnell, S., Curtis, J., & Beyer, A. (2008). Trauma and autobiographical memory functioning. Findings from a longitudinal study of family violence. I M. L. Howe, G. S. Goodman, & D. Cicchetti (Red.), *Stress, Trauma, and Children's Development. Neurobiological, Cognitive, Clinical and Legal Perspectives* (s. 139–170). Oxford, England: Oxford University Press.
- Gülgöz, S., & Gelman, S. A. (2015). Children's recall of generic and specific labels regarding animals and people. *Cognitive Development*, 33, 84–98. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2014.05.002>

Hagen M, A., Stridbeck, U., Melinder, A (2018). Før samtaler på godt og vondt: Effekter på senere tilrettelagte avhør i lys av vitnepsykologisk forskning. Univeritetsforlaget.

DOI:[10.18261/issn.0809-9553-2018-04-06](https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2018-04-06)

Hankin, B. L., & Abela, J. R. Z. (Eds.). (2005). Development of psychopathology: A vulnerability-stress perspective. *Sage Publications, Inc.*

<https://psycnet.apa.org/record/2006-04904-000>

Hanson, R. F., Resnick, H. S., Saunders, B. E., Kilpatrick, D. G., & Best, C. (1999). Factors related to the reporting of childhood rape. *Child Abuse & Neglect*, 23, 559-569.

[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00028-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00028-9)

Henderson, H. M., Russo, N., & Lyon, T. D. (2020). Forensic Interviewers' Difficulty With Invitations: Faux Invitations and Negative Recasting. *Child Maltreatment*, 25(3), 363–

372. <https://doi.org/10.1177/1077559519895593>

Hershkowitz, I., Fisher, S., Lamb, M. E., & Horowitz, D. (2007). Improving credibility assessment in child sexual abuse allegations: The role of the NICHD investigative interview protocol. *Child Abuse & Neglect*, 31(2), 99–110.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.09.005>

Hershkowitz, I., Horowitz, D., & Lamb, M. E. (2005). Trends in children's disclosure of abuse in Israel: A national study. *Child Abuse & Neglect*, 29(11), 1203-1214.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.04.008>

Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Blasbalg, U., & Karni-Visel, Y. (2021). The dynamics of two-session interviews with suspected victims of abuse who are reluctant to make allegations. *Cambridge University Press*, 1–9.

<https://doi.org/10.1017/S0954579420001820>

Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Orbach, Y., Katz, C., & Horowitz, D. (2012). The Development of Communicative and Narrative Skills Among Preschoolers: Lessons From Forensic Interviews About Child Abuse: Communicative Skills Among Preschoolers. *Child Development*, 83(2), 611–622. DOI: [10.1111/j.1467-8624.2011.01704.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01704.x)

Hershkowitz, I., Lanes, O., & Lamb, M. E. (2007). Exploring the disclosure of child sexual abuse with alleged victims and their parents. *Child Abuse and Neglect*, 24, 867–872.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.09.004>

- Hershkowitz, I., Orbach, Y., Lamb, M. E., Sternberg, K. J. & Horowitz, D. (2006). Dynamics of forensic interviews with suspected abuse victims who do not disclose abuse. *Child Abuse & Neglect*, 30, 753-769.
- Holthe, M.E.G., Hauge, M.I. og Myhre, M.C. (2016). Seksuelle overgrep mot barn og unge med innvandrers bakgrunn. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 1/2016. <https://www.nkvts.no/rapport/seksuelle-overgrep-mot-barn-og-unge-med-innvandrerbakgrunn-en-undersokelse-av-forekomst-og-erfaring-i-hjelpeinstansene/>
- Howie, P., Nash, L., Kurukulasuriya, N., & Bowman, A. (2012). Children's event reports: Factors affecting responses to repeated questions in vignette scenarios and event recall interviews: *Repeated questions in children's event recall*. *British Journal of Developmental Psychology*, 30(4), 550–568. <https://doi.org/10.1111/j.2044-835X.2011.02064.x>
- Johnson, M., Magnussen, S., Thoresen, C., Lønnum, K., Burrell, L. V., & Melinder, A. (2015). Best Practice Recommendations Still Fail to Result in Action: A National 10- Year Follow-up Study of Investigative Interviews in CSA Cases: Follow-up study of investigative interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 29(5), 661–668. <https://doi.org/10.1002/acp.3147>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2012). Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker: Rapport fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverket om dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede. Oslo, Norge: Justis- og beredskapsdepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/avhor-av-sarlig-sarbare-personer-i-straf/id712134/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Endringer i straffeprosessloven (avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner)*. (Prop. 112 L (2014-2015)). Lovdata. https://lovdata.no/pro/#document/PROP/forarbeid/prop-112-l-201415/*?searchResultContext=1406&rowNumber=1&totalHits=416

- Kia-Keating, M., Sorsoli, L., & Grossman, F. K. (2010). Relational challenges and recovery processes in male survivors of childhood sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(4), 666-683. <https://doi.org/10.1177/0886260509334411>
- Kilpatrick, D. G., Ruggiero, K. J., Acierno, R., Saunders, B. E., Resnick, H. S., & Best, C. L. (2003). Violence and risk of PTSD, major depression, substance abuse/dependence, and comorbidity: Results From the national survey of adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(4), 692-700. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.4.692>
- Kogan, S. M. (2004). Disclosing unwanted sexual experiences: Results from a national sample of adolescent women. *Child Abuse & Neglect*, 28(2), 147–165. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.09.014>
- Kojan, B. H., Nilsen, M., Storhaug, A. S., Agerup, T., Clifford, G. & Lichtwarck, W. (2020). Barnevernets arbeid med barn og unge som har erfart vold og overgrep i nære relasjoner: En litteraturstudie (Rapportserie for sosialt arbeid, rapport nr. 3). Norges teknisknaturvitenskapelige universitet.
- Korkman, J., Santtila, P., & Sandnabba, N. K. (2006). Dynamics of verbal interaction between interviewer and child in interviews with alleged victims of child abuse. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 109–119. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2006.00498.x>
- Koverola, C., Pound, J., Heger, A., & Lytle, C. (1993). Relationship of child sexual abuse to depression. *Child Abuse & Neglect*, 17(3), 393-400. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(93\)90062-A](https://doi.org/10.1016/0145-2134(93)90062-A)
- Kripes (2016). *Seksuelle overgrep mot barn under 14 år*. https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/voldtekt-og-seksuallovbrudd/seksuelle-overgrep-mot-barn-under-14-ar_web.pdf? t id=Sdl6pBgl4vOBxaAiAP84fQ%3d%3d& t uuid=JGRvLXpQRZ-VCrMWyLO3tg& t q=overgrep+mot+barn& t tags=language%3ano%2csiteid%3ab78013b9-3a34-4dad-8a4f-cc70168f7f39%2candquerymatch& t hit.id=Politiet Web Models Media GenericMedia/ f3372247-c12c-45ca-82e5-5e42e74f6b23& t hit.pos=7

- Kristensen, E., & Lau, M. (2011). Sexual function in women with a history of intrafamilial childhood sexual abuse. *Sexual and Relationship Therapy, 26*(3), 229-241. <https://doi.org/10.1080/14681994.2011.622264>
- Kulkofsky, S., & Klemfuss, J. Z. (2008). What the stories children tell can tell about their memory: Narrative skill and young children's suggestibility. *Developmental Psychology, 44*(5), 1442-1456. <https://doi.org/10.1037/a0012849>
- La Rooy, D., Brubacher, S. P., Aromaki-Stratos, A., Cyr, M., Hersh-kowitz, I., Korkman, J., Lamb, M. E. (2015). The NICHD Protocol: A review of an internationally-used evidence-based tool for child forensic interviews. *Journal of Criminological Research, Policy, and Practice, 1*, 76-89. DOI:[10.1108/JCRPP-01-2015-0001](https://doi.org/10.1108/JCRPP-01-2015-0001)
- La Rooy, D., Brubacher, S. P., Aromäki-Stratos, A., Cyr, M., Hershkowitz, I., Korkman, J., Myklebust, T., Naka, M., Peixoto, C. E., Roberts, K. P., Stewart, H., & Lamb, M. E. (2015). The NICHD protocol: A review of an internationally-used evidence-based tool for training child forensic interviewers. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice, 1*(2), 76-89. DOI:[10.1108/JCRPP-01-2015-0001](https://doi.org/10.1108/JCRPP-01-2015-0001)
- La Rooy, D., Lamb, M., & Memon, A. (2011). Forensic interviews with children in Scotland: A survey of interview practices among police. *The Official Journal of the Society for Police and Criminal Psychology, 26*(1), 26-34. <https://doi.org/10.1007/s11896-010-9072-9>
- Lamb, M. E. (2016). Difficulties translating research on forensic interview practices to practitioners: Finding water, leading horses, but can we get them to drink? *American Psychologist, 71*(8), 710-718. <https://doi.org/10.1037/amp0000039>
- Lamb, M. E., & Brown, D. A. (2006). Conversational apprentices: Helping children become competent informants about their own experiences. *British Journal of Developmental Psychology, 24*(1), 215-234. <https://doi.org/10.1348/026151005X57657>
- Lamb, M. E., Brown, D. A., Hershkowitz, I., Orbach, Y., & Esplin, P. W. (2018). *Tell me what happened: Questioning children about abuse*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Lamb, S., & Edgar-Smith, S. (1994). Aspects of disclosure mediators of outcome of childhood sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence, 9*, 307-326. <https://doi.org/10.1177/088626094009003002>

- Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Sternberg, K. J., Boat, B., & Everson, M. D. (1996). Investigative interviews of alleged sexual abuse victims with and without anatomical dolls. *Child Abuse & Neglect*, 20(12), 1251-1259. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00121-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00121-4)
- Lamb, M. E., Orbach, Y., Hershkowitz, I., Horowitz, D., & Abbott, C. B. (2007). Does the type of prompt affect the accuracy of information provided by alleged victims of abuse in forensic interviews? *Applied Cognitive Psychology*, 21(9), 1117-1130. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/acp.1318>
- Lamb, M.E., Hershkowitz, I., Orbach., Y., Esplin, P. W. (2008). *Tell Me What Happened: Structured Investigative Interviews of Child Victims and Witnesses*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9780470773291>
- Lamb, M. E., Orbach, Y., Sternberg, K. J., Aldridge, J., Pearson, S., Stewart, H. L., Bowler, L. (2009). Use of a structured investigative protocol enhances the quality of investigative interviews with alleged victims of child sexual abuse in Britain. *Applied Cognitive Psychology*, 23(4), 449-467. <https://doi.org/10.1002/acp.1489>
- Lamb, M. E. & Sim, M. P (2013). Developmental factors affecting children in legal contexts. *Youth Justice* 13 (2): 131–144. <https://doi.org/10.1177/1473225413492055>
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., & Esplin, P. W. (1998). Conducting investigative interviews of alleged sexual abuse victims. *Child Abuse & Neglect*, 22(8), 813-823. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(98\)00056-8](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00056-8)
- Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W., Stewart, H., & Mitchell, S. (2003). Age differences in young children's responses to open-ended invitations in the course of forensic interviews. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(5), 926– 934. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.71.5.926>
- Langballe, Å. (2007). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn, Inntatt i Tidsskrift for Norsk Psykologforening, Vol 44, nummer 7, side 868-877 http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=26374&a=2
- Langballe, Å. (2011). Den dialogiske barnesamtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer. Oslo, Norge: Norsk kunnskapssenter om vold og traumatisk stress NKVTS.

- Langballe, Å., & Davik, T. (2017). Sequential Interviews with Preschool Children in Norwegian Barnahus. I *Collaborating Against Child Abuse* (s. 165–183). Springer International Publishing.
- Leach, C., Powell, M. B., Sharman, S. J., & Anglim, J. (2016). The relationship between children's age and disclosures of sexual abuse during forensic interviews. *Child Maltreatment*. <https://doi.org/10.1177/1077559516675723>
- Leander, L. (2010). Politiavhør med ofre for seksuelle overgrep mot barn: Mønstre for rapportering, unngåelse og fornektelse. *Child Abuse & Neglect* 34(3):192-205
DOI:[10.1016/j.chiabu.2009.09.011](https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.09.011)
- Leander, L., Granhag, P.A. & Christianson, S. Å. (2005). Children exposed to obscene phone calls: What they remember and tell. *Child Abuse & Neglect*, 871-888.
- Lemaigre, C., Taylor, E. P., & Gittoes, C. (2017). Barriers and facilitators to disclosing sexual abuse in childhood and adolescence: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 70, 39–52. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.009>.
- London, K., Bruck, M., Ceci, S. J., & Shuman, D. W. (2005). Disclosure of child sexual abuse: What does the research tell us about the ways that children tell? *Psychology, Public Policy, and Law*, 11(1), 194-226. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.194>
- Lyon, T. D. (1995). False allegations and false denials in child sexual abuse. *Psychology, Public Policy, and Law*, 1(2), 429-437. <https://doi.org/10.1037/1076-8971.1.2.429>
- Lyon, T. D. (2002). Scientific support for expert testimony on child sexual abuse accommodation. I J. R. Conte (Red.), *Critical issues in child sexual abuse* (s. 107- 138). Newbury Park, CA: Sage.
- Lyon, T. D (2017). Investigative Interviewing of the Child. University of Southern California Law School Legal Studies Working Paper Series.
- Lyon, T. D., McWilliams, K., Williams, S (2019). Child Witnesses. Center for law and social science. <https://psycnet.apa.org/record/2018-34834-007>
- Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Abstrakt forlag AS.
- Magnussen, S. (2020). Er sikre øyevitner pålitelige vitner?
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-3061-2020-05-05>

- Magnusson, M., Ernberg, E., Landström, S. (2017). Preschoolers' disclosures of child sexual abuse: Examining corroborated cases from Swedish courts.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.018>
- Maniglio, R. (2009). The impact of child sexual abuse on health: A systematic review of reviews. *Clinical Psychology Review*, 29(7), 647-657.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.08.003>
- Mason, C., & Kennedy, N. (2014). Sexual Abuse in Malawi: Patterns of Disclosure. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23:3, 278-289, <https://doi.org/10.1080/10538712.2014.888119>
- McElvaneya, R., Moorea, K., O'Reillyb, K., Turnerc, R., Walshd., B., Guernine, S (2020). Child sexual abuse disclosures: Does age make a difference? *Child Abuse neglect* 99.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104121>
- Melinder, A. (2014). *Sakkyndighetsarbeid: innføring for psykologer og psykiatere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Moran, P. B., Vuchinich, S., & Hall, N. K. (2004). Associations between types of maltreatment and substance use during adolescence. *Child Abuse & Neglect*, 28(5), 565-574.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2003.12.002>
- Myklebust, T. (2017). The Nordic Model of Handling Children's Testimonies. I S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig, & A. Kaldal (Red.), *Collaborating Against Child Abuse* (s. 97–119). Springer International Publishing.
- Nagel, D. E., Putnam, F. W., Noll, J. G., & Trickett, P. K. (1997). Disclosure patterns of sexual abuse and psychological functioning at a 1-year follow up. *Child Abuse & Neglect*, 21,137–147. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(96\)00139-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(96)00139-1)
- Nelson, K., & Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: A social cultural developmental theory. *Psychological Review*, 111(2), 486.
<https://doi.org/10.1037/0033-295X.111.2.486>
- Newline, C., Cordisco, L. S., Chamberline, A., Anderson, J., Kenniston, J., Russell, A., ... Vaughan-Eden, V. (2015). Child forensic interviewing: Best practises. *Juvenile Justice Bulltin*, 1-17. <https://ojidp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/pubs/248749.pdf>
- Nordanger, D.Ø. & Braarud, H.C. (2017). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Norges Institusjon for menneskerettigheter (NIM) (2022). Barns rett til beskyttelse mot vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. <https://www.nhri.no/rapport/vold-og-overgrep/?showall=true>
- Norman, R. E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., and Vos, T. 2012. The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and metaanalysis. *PLoS Med*, 9(11).
<https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001349>
- NOU 2017: 12 (2017). Svikt og svik — Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Barne- og likestillingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-12/id2558211/>
- Oates, K., & Shrimpton, S. (1991). Children's memories for stressful and non-stressful events. *Medical Science and Law*, 31, 4–10.
- Ogle, Christin M., Block, S. D., Harris, L. S., Goodman, G. S., Pineda, A., Timmer, S., Urquiza, A., & Saywitz, K. J. (2013). Autobiographical memory specificity in child sexual abuse victims. *Development and Psychopathology*, 25(2), 321–332.
<https://doi.org/10.1017/S0954579412001083>
- Orbach, Y., & Lamb, M. E. (2001). The relationship between within-interview contradictions and eliciting interviewer utterances. *Child Abuse & Neglect*, 25(3), 323–333.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00254-4](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00254-4)
- Orbach, Y., & Lamb, M. E. (2007). Young Children's References to Temporal Attributes of Allegedly Experienced Events in the Course of Forensic Interviews. *Child Development*, 78(4), 1100–1120. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01055.x>
- Ornstein, P. A., Baker-Ward, L., Gordon, B. N., Merritt, K. A., Ornstein, P. A., & Davies, G. (1997). Children's memory for medical experiences: Implications for testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 11(7), S87–S104. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0720\(199712\)11:7<S87::AID-ACP556>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0720(199712)11:7<S87::AID-ACP556>3.0.CO;2-Z)
- Paine, M. L., & Hansen, D. J. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review*, 22(2), 271–295. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(01\)00091-5](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(01)00091-5)

- Patterson, D., & Campbell, R. (2009). A comparative study of the prosecution of childhood sexual abuse cases: The contributory role of pediatric Forensic Nurse Examiner (FNE) programs. *Journal of Forensic Nursing*, 5(1), 38-45. <https://doi.org/10.1111/j.1939-3938.2009.01029.x>
- Perez, C.O., London, K., Otgaard, H (2022). A review of the differential contributions of language abilities to children's eyewitness memory and suggestibility. *Developmental Review* 63 (2022) 101009. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.101009>
- Peterson, C. (2002). Children's long-term memory for autobiographical events. *Developmental Review*, 22(3), 370-402. [https://doi.org/10.1016/S0273-2297\(02\)00007-2](https://doi.org/10.1016/S0273-2297(02)00007-2)
- Peterson, C., & Warren, K. L. (2009). Injuries, emergency rooms, and children's memory: Factors contributing to individual differences. I J. A. Quas & R. Fivush (Red.), *Emotion and memory in development*. New York, NY: Oxford University Press.
- Peterson, C., & Whalen, N. (2001). Five years later: Children's memory for medical emergencies. *Applied Cognitive Psychology*, 15, 17–24.
- Phillips, E., Oxburgh, G., Gavin, A., & Myklebust, T. (2012). Investigative interviews with victims of child sexual abuse: The relationship between question type and investigation relevant information. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 27(1), 45-54. <https://doi.org/10.1007/s11896-011-9093-z>
- Poole, D. A., Brubacher, S. P., & Dickinson, J. J. (2015). Children as witnesses. In B. L. Cutler, & P. A. Zapf (Eds.). *APA handbook of forensic psychology* (pp. 3–31). Washington, DC: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14462-001>
- Poole, D. A., & Lindsay, D. S. (1998). Assessing the accuracy of young children's reports: Lessons from the investigation of child sexual abuse. *Applied and Preventive Psychology*, 7, 1–26.
- Poole, D. A., & Lindsay, D. S. (2001). Children's eyewitness reports after exposure to misinformation from parents. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 7, 27–50. <https://doi.org/10.1037//1076-898X.7.1.27>.

Poole, D. A., & Lindsay, D. S. (2002). Children's suggestibility in the forensic context. In M. L. Eisen, J. A. Quas, & G. S. Goodman (Eds.), *Memory and suggestibility in the forensic interview* (pp. 355–381). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Politidirektoratet (2015). *Statens barnehus - Årsrapport 2015*.

<https://www.bufdir.no/en/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003740>

Politidirektoratet (2016). *Statens barnehus - Årsrapport 2016*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/tilrettelaqt-avhor/tilrettelaqt-avhor-2016.pdf>

Politidirektoratet (2017). *Statens barnehus - Årsrapport 2017*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2017.pdf>

Politidirektoratet (2018). *Statens barnehus - Årsrapport 2018*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus---arsrapport-2018.pdf>

Politidirektoratet (2019). *Statens barnehus - Årsrapport 2019*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/statens-barnehus-arsmelding-2019-2.pdf>

Politidirektoratet (2020). *Statens barnehus - Årsrapport 2020*.

<https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/statens-barnehus/arsrapport-statens-barnehus-2020.pdf>

Politidirektoratet., Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet., Helsedirektoratet (2016). Felles retningslinjer for statens barnehus. https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/medisinske-undersokelser-i-statens-barnehus/Statens%20barnehus%20-%20felles%20retningslinjer.pdf/_attachment/inline/ccd68658-83ee-4cb3-9de2-8b176d180276:fd523332b09f0cf76d7b991e57dcf8da6a8c1d24/Statens%20barnehus%20-%20felles%20retningslinjer.pdf

PolitiHøgskolen (2019). *Tilrettelagte avhør av særlig sårbare personer*.

<https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-sarlige-sarbare-personer/? t id=sAFP3-hcp tukCsNi 1OgA%3d%3d& t uuid=poLRiGdMRBm9OmUo7qIsqA& t q=avh%C3%>

[B8r+av+barn+&+t+tags=language%3ano%2csiteid%3a2df9291a-ada2-4678-a54b-5982a43383da%2candquerymatch&+t+hit.id=Content+Data+Pages+ArticlePage/+c8891751-4fe6-41cd-8bcc-605d0b5d405c_no&+t+hit.pos=12](https://www.researchgate.net/publication/352444448_B8r+av+barn+&+t+tags=language%3ano%2csiteid%3a2df9291a-ada2-4678-a54b-5982a43383da%2candquerymatch&+t+hit.id=Content+Data+Pages+ArticlePage/+c8891751-4fe6-41cd-8bcc-605d0b5d405c_no&+t+hit.pos=12)

- Powell, M. (2020). On memory strategies in practice. Investigative interviewing #askgoodquestions. In Psych. The bulletin of the Australian Psychological Society Limited April/May 2020 Volume 42 Issue 2. <https://psychology.org.au/for-members/publications/inpsych/2020/april-may-issue-2/investigative-interviewing>
- Powell, M. B., Guadagno, B., & Benson, M. (2016). Improving child investigative interviewer performance through computer-based learning activities. *Policing and Society*, 26(4), 365–374. <https://doi.org/10.1080/10439463.2014.942850>
- Powell, M. B., & Snow, P. C. (2007). Guide to questioning children during the free-narrative phase of an investigative interview. *Australian Psychologist*, 42, 57–65. doi:10.1080/00050060600976032
- Prop. 12 S (2016-2017). Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017- 2021). Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: Child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278. DOI: [10.1097/00004583-200303000-00006](https://doi.org/10.1097/00004583-200303000-00006)
- Rachlew, A., Løken, G-E., Bergestuen, S T. (2020). *Den profesjonelle samtalen. En forskningsbasert intervjuetodikk for alle som stiller spørsmål*. Universitetsforlaget.
- Riksadvokaten. (2015). Tilrettelagte avhør - direktiver og retningslinjer (Direktiv av 21. oktober 2015). Oslo, Norge: Riksadvokaten.
- Riksadvokaten (2021). Gjennomgang av saker om mulige seksuelle overgrep mot barn i barnehager. Undersøkelse av kvaliteten på etterforskningen og påtalearbeidet, herunder tilrettelagte avhør av barna. Riksadvokatens skriftserie 1. <https://www.riksadvokaten.no/document/gjennomgang-av-anmeldte-overgrepssaker-i-barnehager/>
- Risjord, M. W. (2014). *Philosophy of social science: A contemporary introduction*. Routledge, Taylor & Francis Group.

- Rønneberg, A., & Poulsson, A. (2000). *Barn som vitner: Særlig om dommeravhør og observasjon*. Oslo: Universitetsforlaget. (s.199-230).
- Santtila, P., Korkman, J., & Kenneth, S. N. (2004). Effects of interview phase, repeated interviewing, presence of a support person, and anatomically detailed dolls on child sexual abuse interviews. *Psychology, Crime & Law*, *10*(1), 21-35.
<https://doi.org/10.1080/1068316021000044365>
- Sauzier, M. (1989). Disclosure of child sexual abuse. For better or for worse. *Psychiatric Clinics of North America*, *12*(2), 455–469.
- Saywitz, K. J., Goodman, G. S., Nicholas, E., & Moan, S. F. (1991). Children's memories of a physical examination involving genital touch: Implications for reports of child sexual abuse. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *59*(5), 682-691.
<https://doi.org/10.1037/0022-006X.59.5.682>
- Saywitz, K. J., Larson, R. P., Hobbs, S. D., & Wells, C. R., (2015). Developing Rapport with Children in Forensic Interviews: Systematic Review of Experimental Research.
<https://doi.org/10.1002/bsl.2186>
- Saywitz, K. J., Lyon, T. D., & Goodman, G. S. (2017). When Interviewing Children: A Review and Update. I APSAC Handbook on Child Maltreatment. *Center for Law and Social Science*.
- Schaeffer, P., Leventhal, J. M., & Asnes, A. G. (2011). Children's disclosures of sexual abuse: Learning from direct inquiry. *Child Abuse and Neglect*, *35*(5), 343-352.
<https://doi.org/doi:10.1016/j.chiabu.2011.01.014>
- Schneider, W., & Bjorklund, D. (2003). Memory and knowledge development. I J. Valsiner & K. Connolly (Red.), *Handbook of Developmental Psychology* (s. 370–403). London, England: Sage.
- Schneider, W., & Pressley, M. (2013). *Memory development between two and twenty*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Seltmann, L., & Wright, M. (2013). Perceived parenting competencies following childhood sexual abuse: A moderated mediation analysis. *Journal of Family Violence*, *28*(6), 611-621. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9522-0>

- Sharman, S. J., Brubacher, S. P., Scoboria, A., & Powell, M. B. (2020). The effect of question type on resistance to misinformation about present and absent details. Paper submitted for publication. <https://doi.org/10.1002/acp.3742>
- Sjöberg, R. L., & Lindblad, F. (2002a). Delayed disclosure and disrupted communication during forensic investigation of child sexual abuse: a study of 47 corroborated cases. *Acta Paediatrica*, 91(12), 1391-1396. <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2002.tb02839.x>
- Sjöberg, R. L., & Lindblad, F. (2002b). Limited disclosure of sexual abuse in children whose experiences were documented by videotape. *American Journal of Psychiatry*, 159(2), 312-314. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.159.2.312>
- Smith, D. W., Letourneau, E. J., Saunders, B. E., Kilpatrick, D. G., Resnick, H. S., & Best, C. L. (2000). Delay in disclosure of childhood rape: results from a national survey. *Child Abuse & Neglect*, 24(2), 273-287. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(99\)00130-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(99)00130-1)
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Davies, G. M., & Westcott, H. L. (2001). The memorandum of good practice: Theory versus application. *Child Abuse & Neglect*, 25(5), 669-681. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(01\)00232-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(01)00232-0)
- Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Esplin, P. W., Redlich, A., & Sunshine, N. (1996). The relationship between investigative utterance types and the informativeness of child witnesses. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 17, 439-451. [https://doi.org/10.1016/S0193-3973\(96\)90036-2](https://doi.org/10.1016/S0193-3973(96)90036-2)
- Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Straffeprosessloven. (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker (LOV-1981-05-22-25). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25>
- Sutherland, R., & Hayne, H. (2001). The effect of postevent information on adults' eyewitness reports. *Applied Cognitive Psychology*, 15, 249-263. <https://doi.org/10.1002/acp.700>
- Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep veier ut av fortelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Søftestad, S. (2005). *Seksuelle overgrep: Fra privat avmakt til tverretatlig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Teicher, M. H. & Samson, J. A. (2016). Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(3), 241–266. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12507>
- Tetzchner, S. V. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg). Gyldendal akademisk.
- Thoresen, S., Hjemdal, O. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløps- perspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 1/2014. <https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-norge-en-nasjonal-forekomststudie-av-vold-i-et-livsløpsperspektiv/>
- Thoresen, C., Lonnum, K., Melinder, A., Stridbeck, U., & Magnussen, S. (2006). Theory and practice in interviewing young children: A study of Norwegian police interviews 1985-2002. *Psychology, Crime & Law*, 12(6), 629-640. <https://doi.org/10.1080/10683160500350546>
- Thoresen, C., Lønnum, K., Melinder, A., & Magnussen, S. (2009). Forensic interviews with children in CSA cases: A large-sample study of Norwegian police interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 23(7), 999-1011. <https://doi.org/10.1002/acp.1534>
- Tyler, K. A. (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6): 567–589. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(01\)00047-7](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(01)00047-7)
- Walker, N. E., Lunning, S., & Eilts, J. L. (1996). Do children respond accurately to forced choice questions? Yes or no. Paper presented at Recollections of Trauma: Scientific Research and Clinical Practice, NATO Advanced Study Institute, Port de Bourgenay, France, June 1996.
- Wolfman, M., Brown, D. A., & Jose, P. (2018). The use of visual aids in forensic interviews with children. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 7(4), 587-596. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2018.06.004>

Wright, R., & Powell, M. B. (2006). Investigative interviewers' perceptions of their difficulty in adhering to open-ended questions with child witnesses. *International Journal of Police Science and Management*, 8, 316-325.

<https://doi.org/10.1350/ijps.2006.8.4.316>

Yii, S. B., Powell, M. B., & Guadagno, B. (2014). The association between investigative interviewers' knowledge of question type and adherence to best-practice interviewing. *Legal and Criminological Psychology*, 19, 270-281.

Ziegler, D. 2002. *Traumatic Experience and the Brain: A Handbook for Understanding and Treating Those Traumatized as Children*. Phoenix, AZ: Acacia Press.